

HASARTMÄNGUMAKSU
NÕUKOGU

TERVE EESTI
SIHTASUTUS

Alkoholi kättesaadavus, tarvitamine ja sellega seotud hoiakud –

Tartu linna 9. ja 11. klasside uuring

November 2016

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Metoodika.....	4
Tulemused.....	6
Alkoholi tarvitamisega seotud hoiakud	6
Alkoholi kättesaadavus	9
Alkoholi tarvitamine.....	13
Alkoholi tarvitamisega seotud tagajärjed	21
Alkohol ja keskkond	27
Sõbrad	27
Kodu	30
Kool	37
Suhted lähedastega.....	38
Kokkuvõte	40
Lisajoonised.....	43
Alkoholi tarvitamisega seotud hoiakud	43
Alkoholi kättesaadavus	45
Alkoholi tarvitamine.....	45
Alkoholi tarvitamisega seotud tagajärjed	46
Suhted lähedastega.....	48

Sissejuhatus

Käesolev uuring on osa Terve Eesti Sihtasutuse poolt koordineeritavast ning Hasartmängumaksu Nõukogu poolt finantseeritavast projektist „Koos õppimine parema alkoholipoliitika jaoks“. Projekti eesmärk on ennetada alkoholi tarvitamisega seotud vigastusi ja mürgistusi ning toetada sõltuvusteemaga kokkupuutuvaid spetsialiste. Projekti raames viiakse kolmes KOV-is (Tartu linn, Viljandi linn ja Pärnu linn) läbi laiapõhjalised alkoholiteemaliste seminaride seeriad, mille tulemusel tugevneb kohalike otsusetegijate, kodanikuaktivistide ja organisatsioonide valmisolek teha koostööd, rakendamaks alkoholipoliitika rohelises raamatus¹ välja toodud kohaliku alkoholipoliitika tegevusi. Ennetustegevuste planeerimiseks viiakse lisaks olemasolevale uuringule läbi alkoholsete jookide testostlemise uuring.

Eesti koolides viiakse iga nelja aasta järel läbi kahte rahvusvahelist korduvuuringut, mis käsitlevad ühe teemana ka noorte alkoholi tarvitamist – 1) Kooliõpilaste tervisekäitumise uuring (*Health Behaviour in School-aged Children, HBSC*)², 2) Euroopa kooliõpilaste alkoholi, tubaka ja narkootikumide tarvitamise võrdlusuuring (*European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD*)³. HBSC uuringu 2013/2014. aasta tulemused näitavad, et 15. eluaastaks on üle 80% õpilastest alkoholi juba tarvitanud. Üle 60% 15-aastastest tarvitab alkoholi vähemalt kord kuus ning ligikaudu 10% vähemalt kord nädalas. ESPAD uuringus palutakse noortel hinnata alkoholi kättesaadavust ning võrreldes eelnevate uuringu-aastatega oli 2015. aastal vähem neid, kelle hinnangul oli alkoholi kerge kätte saada. Kuigi on näha langustrendi, hindab siiski üle 50% alkoholi kättesaadavust kergeks. Alkoholi kerget kättesaadavust kinnitavad ka Tervise Arengu Instituudi poolt läbi viidud testostlemise uuringud, kus kasutati 18-aastaseid testostlejaid – 2014. aastal küsiti dokumenti 26% kordadest⁴, 2016. aastal 45% kordadest⁵.

Alkoholi tarvitamine on nii noorte kui täiskasvanute seas Eestis tõsine probleem. Noorte uuringu eesmärk on uurida, kuidas noored oma paikkonnas alkoholi kätte saavad, millised on nende alkoholi tarvitamise harjumused ning hoiakud tarvitamise suhtes. Kohaliku omavalitsuse olukorda hinnates on võimalik kujundada kõige sobivama lähenemisega lahendusi, et muuta meid ümbritsevat keskkonda turvalisemaks ja seeläbi ennetada kahjusid, mida alkoholi tarvitamine endaga kaasa toob.

¹ http://www.tai.ee/images/PDF/Alkoholipoliitika_roheline_raamat.pdf

² <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/371>

³ <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/374>

⁴ <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/311>

⁵ Raport ei ole veel avaldatud

Metoodika

Uuring viidi läbi 2016. aasta septembris Tartu linna üldhariduskoolide 9. ja 11. klasside õpilaste hulgas, kes olid valdavalt vanuses 15–17-aastat. Vastav vanusrühm oli valitud uuringusse alkoholi tarvitamise ning kättesaadavuse näitajaid silmas pidades. Küsitluse sihtrühmast jäid välja koolid hariduslike erivajadustega õpilastele, vene ja inglise õppekeelega koolid ning Tartu Täiskasvanute Gümnaasium.

Kokku kutsuti uuringusse osalema 20 kooli (Tabel 1). Uuringusse kaasati igast koolist võimalusel pooled klassid vastavast lennust – juhul, kui koolis oli paralleelse paaritu arv (nt kolm), valiti koolist juhuslikkuse alusel kas üks või kaks klassi. Küsitlemisest keeldusid kolm gümnaasiumit ja kaks põhikooli. Kolme suure gümnaasiumi loobumisest tingituna pöörduti Miina Härma Gümnaasiumi ja Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasiumi poole, et kaasata sealt kõik 11. klassi õpilased; esimene kool oli nõus uuringu läbiviimisega kõikides klassides, teine kool oli nõus uuringusse kaasama pooled klassid.

Tabel 1. Uuringus osalevad ja osalemisest keeldunud koolid

Kool	9. klassid		11. klassid	
	klassikomplektide arv	uuringus osales	klassikomplektide arv	uuringus osales
Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium	-	-	6	3
Miina Härma Gümnaasium	2	1	3	3
Tartu Waldorfgümnaasium	1	1	1	1
<i>Tartu Tamme Gümnaasium</i>	-	-	-	-
<i>Tartu Jaan Poska Gümnaasium</i>	-	-	-	-
<i>Hugo Treffneri Gümnaasium</i>	-	-	-	-
Tartu Kivilinna Kool	4	2	-	-
Tartu Hansa Kool	3	1	-	-
Tartu Karlova Kool	3	2	-	-
Tartu Tamme Kool	3	1	-	-
Tartu Descartes'i Kool	2	1	-	-
Tartu Kesklinna Kool	2	1	-	-
Tartu Veeriku Kool	2	1	-	-
Tartu Erakool	1	1	-	-
Tartu Variku Kool	2	1	-	-
Tartu Katoliku Kool	2	1	-	-
Tartu Kristlik Põhikool	1	1	-	-
Tartu Forseliuse Kool	1	1	-	-
<i>Tartu Mart Reiniku Kool</i>	-	-	-	-
<i>Tartu Raatuse Kool</i>	-	-	-	-
Kokku	29	16	10	7

Kokku osales uuringus 15 koolist 476 õpilast (Tabel 2). Andmeid koguti isetäidetava ankeedi abil koolis koolitunni ajal. Küsitluse viis läbi küsitleja, kes tutvustas õpilastele uuringu eesmärki ja ankeedi täitmist ning viibis küsitlemise ajal klassis. Kogutud andmed on anonüümsed.

Tabel 2. Uuringus osalejad klassi ja soo järgi

	9. klass		11. klass		Kokku	
	N	%	N	%	N	%
Poiss	145	48,2	87	49,7	232	48,7
Tüdruk	149	49,5	87	49,7	236	49,6
Sugu märkimata	7	2,3	1	0,6	8	1,7
Kokku	301	100	175	100	476	100

Vastajate keskmine vanus 9. klassis oli 14,93 aastat ning 11. klassis 16,98 aastat. Uuringus osalenud noortest olid seitse 11. klassi õpilast täisealised ja seetõttu on osade küsimuste (nt alkoholi kättesaadavus, alkoholi tarvitamine) puhul nende vastused analüüsist välja jäetud (tekstis/joonisel on selle kohta vastavasisuline märge tehtud).

Küsimustik, mida uuringus kasutati, on kohandatud versioon Tervise Arengu Instituudi poolt 2014. aastal Norra toetuste poolt rahastatud kohalike omavalitsuste alkoholipoliitika projekti raames välja töötatud küsimustikust.

Teemad, mille kohta uuringu raames andmeid koguti:

- Demograafilised andmed (sugu, vanus);
- Alkoholi tarvitamine;
- Alkoholi tarvitamise tagajärjed;
- Hinnang alkoholi kättesaadavusele;
- Hoiakud noorte alkoholi tarvitamisele;
- Hinnang sõprade ja pereliikmete alkoholi tarvitamisele;
- Kokkupuude purjus inimestega;
- Vanemate hoiakud noorte alkoholi tarvitamisele;
- Hinnang suhetele sõprade ja pereliikmetega.

Uuringu läbiviimiseks andis loa Tallinna Meditsiiniuuringute Eetikakomitee.

Tulemused

Alkoholi tarvitamisega seotud hoiakud

Selleks, et hinnata õpilaste hoiakuid seotult alkoholi tarvitamisega, esitati noortele seitse üldisemat väidet (Joonis 1) ja viis konkreetsete olukordadega seotud väidet (Joonis 2), millega nõustumist hinnati neljapallisel skaalal:

- Minuvanused noored ei tohiks üldse alkoholi juua;
- Minuvanustele noortele võiks nende vanemad tähtpäevadel klaasi šampust või muud alkoholi pakkuda;
- Mulle ei meeldi, kui minu eakaaslased end purju joovad;
- Kui seltskonnas juuakse alkoholi, on pidu lõbusam;
- Inimene, kes on alkoholi tarvitanud, ei tohiks autot juhtida;
- Täiskasvanu ei tohiks 16–17-aastasele noorele mitte mingil juhul alkoholi pakkuda;
- Kui keegi noortest on omaealiste sõprade või tuttavate nähes purjus, ei kiideta seda heaks;

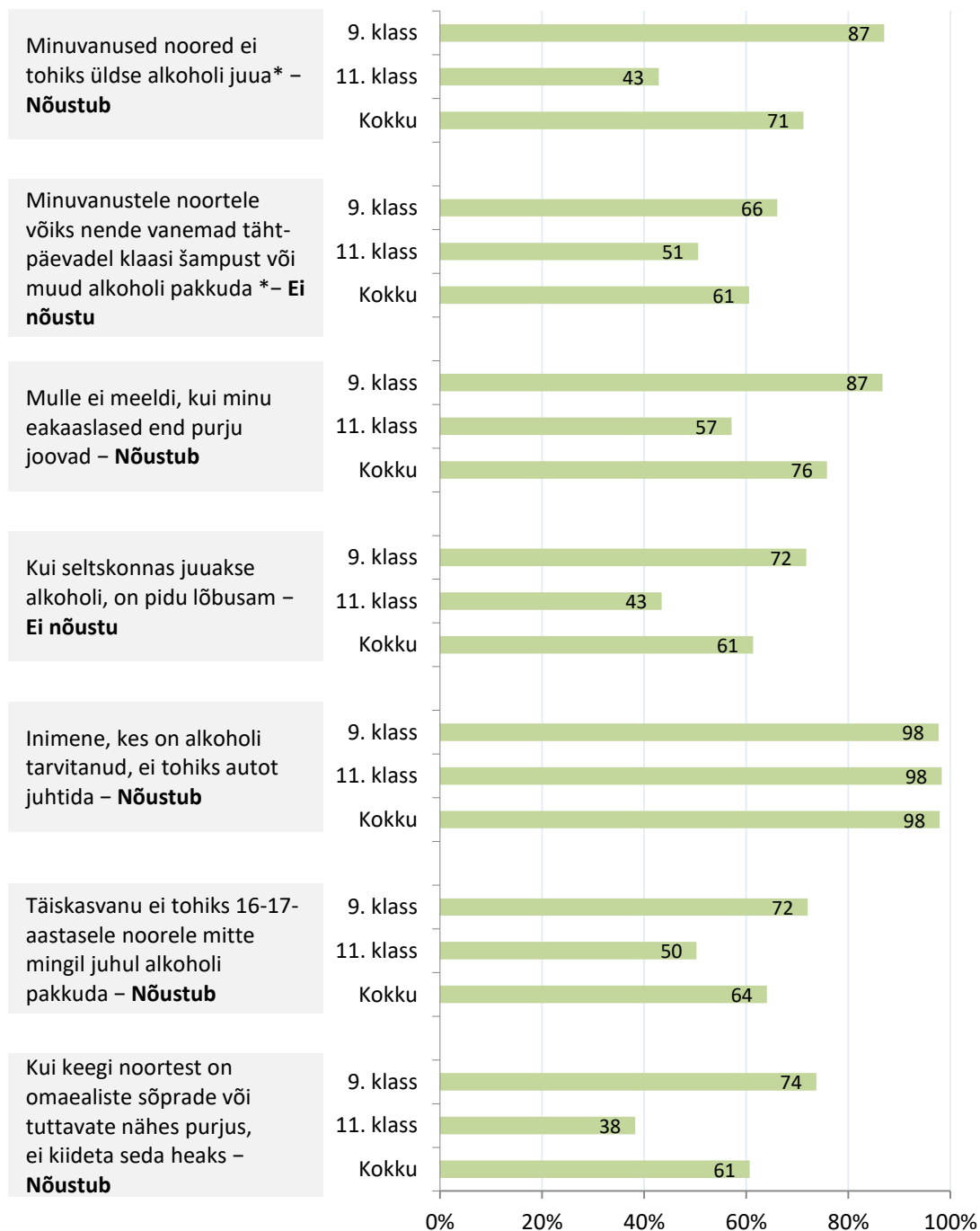
- 16-aastane joob pudeli õlut või siidrit või klaasi veini:
 - pere ringis sünnipäeva või muud tähtpäeva tähistades
 - koos vanematega kodus õhtusöögi ajal;
 - täiskasvanud sõprade või tuttavatega väljas olles;
 - teiste omavanustega väljas olles;
 - teiste omavanustega sõbra sünnipäeva tähistades.

Ligi **90% 9. klassi õpilaste ja 43% 11. klassi õpilaste** arvates **ei tohiks nende vanused noored alkoholi juua**. Üle 70% 9. klassi õpilastest ja pooled 11. klassi õpilastest olid arvamusel, et **täiskasvanu ei tohiks 16–17-aastasele noorele alkoholi pakkuda**. Sarnaselt suhtuti alkoholi pakkumisse vanemate poolt tähtpäevadel – 66% 9. klassi õpilastest ja 51% 11. klassi õpilastest ei nõustunud sellise käitumisega.

9. klassi õpilastest 87% ja 11. klassi õpilastest 57% tõi välja, et neile **ei meeldi, kui nende eakaaslased end purju joovad**. Samuti leidis vastavalt **74% ja 38% õpilastest, et kui keegi noortest on omaealiste sõprade või tuttavate nähes purjus, ei kiideta seda heaks**. Kui **9. klassi õpilastest 72% ei olnud nõus väitega „Kui seltskonnas juuakse alkoholi, on pidu lõbusam“**, siis **11. klassi õpilastest oli sama meelt 43%**. Mõnevõrra liberaalsem suhtumine 11. klassi õpilaste hulgas võib olla tingitud asjaolust, et nad on vanuselisel lähemal täisealiseks saamisele. **Samas olid mõlema klassi õpilased valdavas enamuses (98%) üksmeelel, et alkoholi tarvitanuna ei tohiks autot juhtida**.

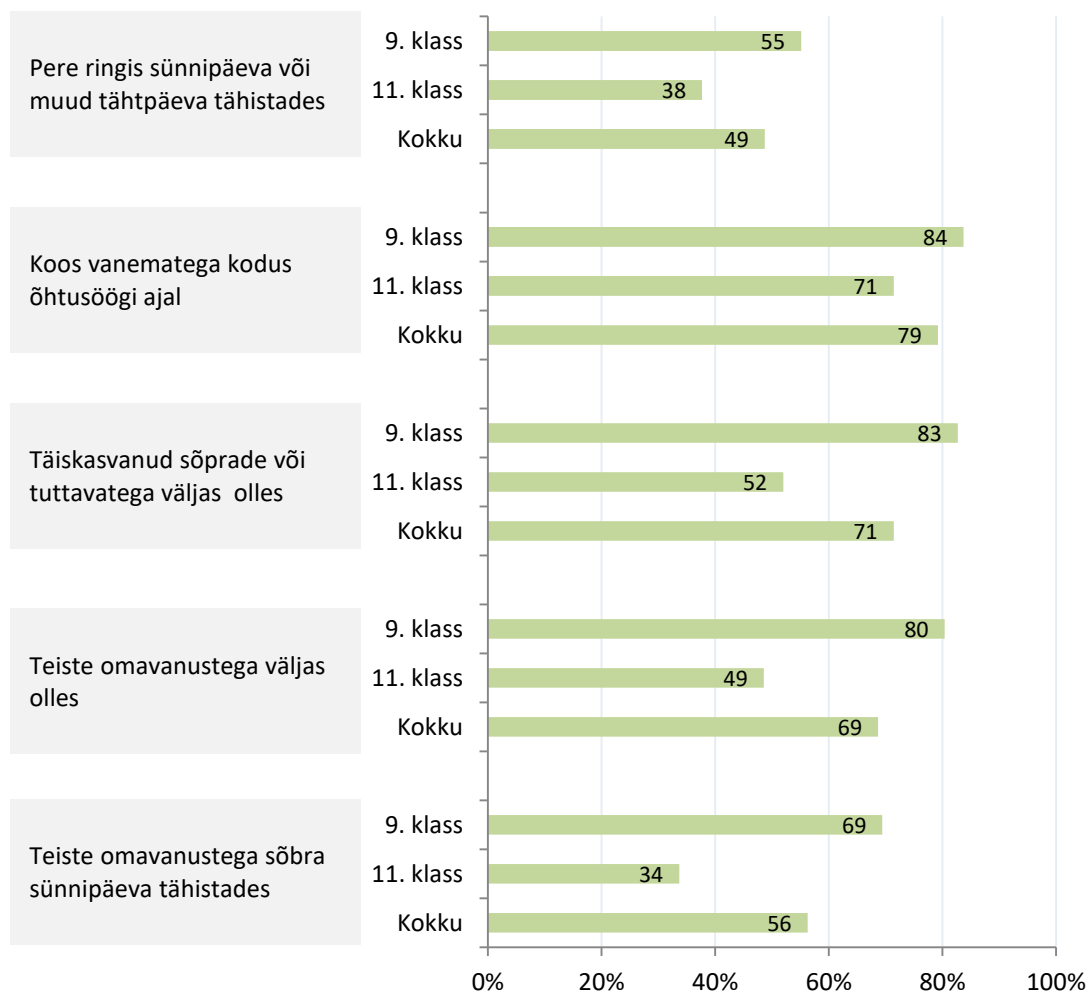
Järgnevalt hindasid noored olukordi, kus 16-aastane noor joob pudeli õlut või siidrit või klaasi veini. Ligi kolmandik 11. klassi õpilastest leidis, et **teiste omavanustega sõbra sünnipäeva tähistades ja ka pere ringis sünnipäeva või muud tähtpäeva tähistades ei ole sobilik 16-aastaselt noorele alkoholi tarvitada**. 9. klassi õpilastest oli sama meelt vastavalt 69% ja 55% vastanutest. Pooled 11. klassi õpilased **ei pidanud sobilikuks 16-aastaselt noorele alkoholi tarvitada nii omavanuste kui ka täiskasvanud sõprade ja tuttavatega väljas olles**. 9. klassi õpilastest oli samal arvamusel ligi 80% vastanutest. **Koos vanematega kodus õhtusöögi ajal alkoholi tarvitamist 16-aastase noore poolt ei pidanud sobilikuks 84% 9. klassi õpilastest ja 71% 11. klassi õpilastest**.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et 9. klassi õpilased suhtuvad pigem taunivalt omaealiste alkoholi tarvitamisesse, kuid leiavad, et teatud olukordades on alkoholi joomine sobilik. 11. klassi puhul on näha, et suhtumine ette antud väidetes ning olukordadesse on leebem. Ainuke väide millega mõlemas vanuses õpilased suures enamuses nõustusid oli „Inimene, kes on alkoholi tarvitanud, ei tohiks autot juhtida“.

Joonis 1. Noorte⁶ alkoholi tarvitamisega seotud hoiakud⁷ (N_{9. klass}=301; N_{11. klass}=175; N_{koguvalim}=476).

⁶ *Antud väidete puhul on analüüsist välja jäetud 7 täisealise noore vastused (11. klassi õpilased)

Joonis 2. Noored, kes leiavad, et vastavates olukordades ei ole sobilik⁸ 16-aastasel noorel juua pudel õlut, siidrit või klaas veini ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

⁷ **Nõustub** – „Täiesti nõus“ ja „Pigem nõus“; **Ei nõustu** – „Pigem ei ole nõus“ ja „Ei ole üldse nõus“ (vt lisaks Joonis 42. Noorte alkoholi tarvitamisega seotud hoiakud ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).Joonis 42)

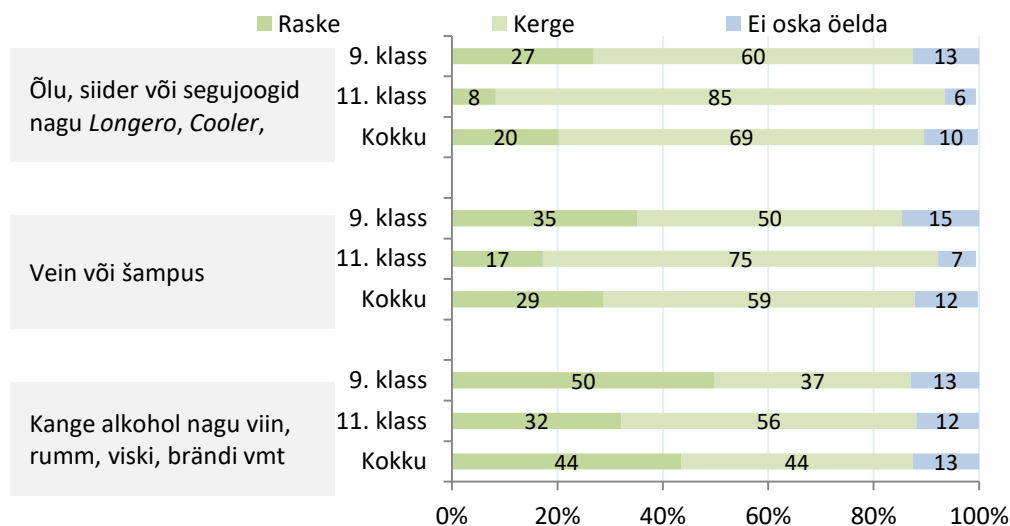
⁸ „Pigem ei sobi“ ja „Üldse ei sobi“ (vt lisaks Joonis 42. Noorte alkoholi tarvitamisega seotud hoiakud ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).Joonis 43)

Alkoholi kättesaadavus

Tervise Arengu Instituudi läbiviidud uuringu andmetel on poemüüjatel keeruline hinnata noorte vanust ning testostlemise uuringute tulemused on näidanud, et **noortelt küsitakse alkoholi ostes dokumenti vähem kui pooltel kordadel**^{9,10}. Käesoleva uuringu raames uuriti, kuidas noored hindavad alkoholi kättesaadavust ning kui paljud neist on ise üritanud alkoholi osta. Samuti küsiti, milliseid muid viise kasutavad noored alkoholi saamiseks. Noortelt küsiti järgmised küsimused:

- Kui raske oleks Sinu arvates Sul kätte saada alkohoolseid jooke, kui Sa seda sooviksid?
- Kas Sa oled ise kunagi proovinud alkoholi osta?
- Millistes kohtades on Sulle alkoholi müüdnud?
- Kas mõnel Sinu alla 18-aastaselt sõbral või tuttavatel on õnnestunud ise alkoholi osta?
- Kas mõni täiskasvanu on kunagi Sulle või Sinu alla 18-aastasele sõbrale alkoholi ostnud?
- Milline täiskasvanud isik on Sulle või Sinu alla 18-aastasele sõbrale alkoholi ostnud?
- Kas mõni täiskasvanud on kunagi Sulle või Sinu alla 18-aastasele sõbrale alkoholi pakkunud?
- Milline täiskasvanud isik on Sulle või Sinu alla 18-aastasele sõbrale alkoholi pakkunud?

Uuringu tulemusena leidis 60% 9. klassi õpilastest ning 85% 11. klassi õpilastest, et **lahja alkohol** (nt õlu ja siider) on **kergesti kättesaadav**. **Veini ning šampuse kättesaadavust hindasid õpilased mõnevõrra keerulisemaks** (vastavalt 50% ja 75% vastanutest) ning **kange alkoholi** (nt viin ja rumm) **kättesaadavust pidasid õpilased kõige vähem kergemaks** (vastavalt 37% ja 56% vastanutest) (Joonis 3). Sarnased tulemused seotult alkoholi kättesaadavusega on kajastatud ka ESPAD uuringus¹¹, kus lahjade alkohoolsete jookide kättesaadavust hinnati kõige kergemaks ja kangete alkohoolsete jookide kättesaadavust kõige vähem kergemaks.

Joonis 3. Noorte¹² hinnang¹³ alkohoolsete jookide kättesaadavusele ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=168$; $N_{koguvalim}=469$).

⁹ <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/208>

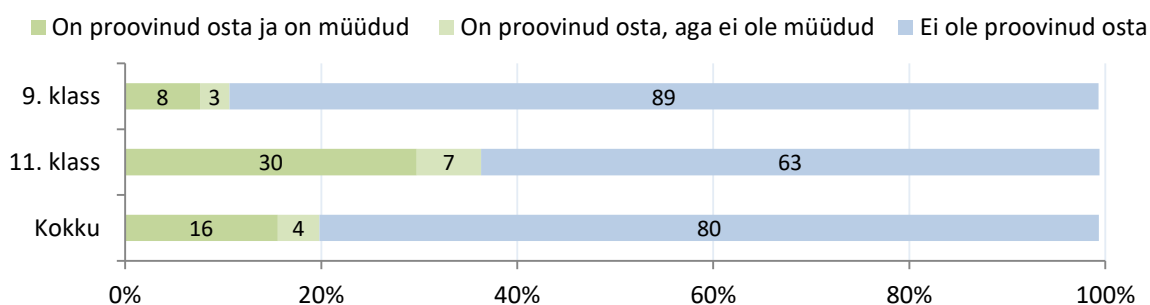
¹⁰ <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/311>

¹¹ <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/374>

¹² Analüüsist on välja jäetud 7 täisealise noore vastused (11. klassi õpilased)

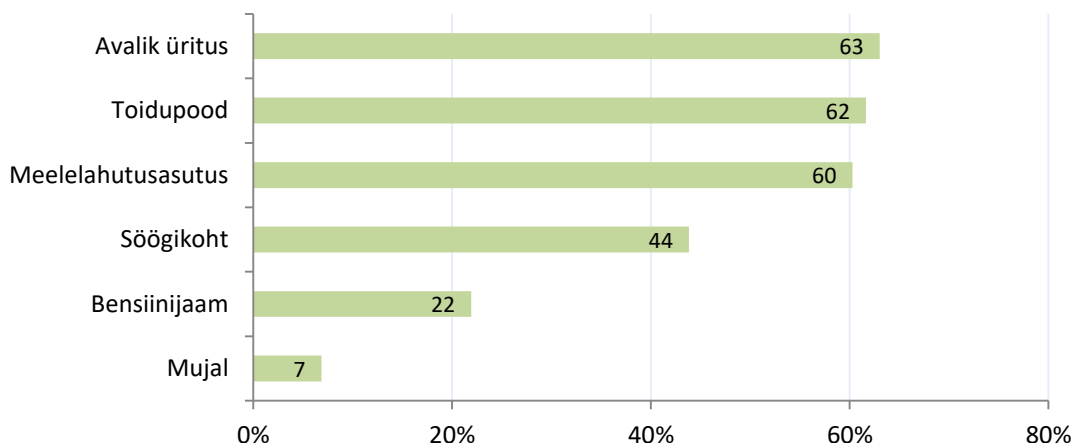
¹³ **Raske** – „Võimatu“, „Väga raske“, „Küllalt raske“; **Kerge** – „Küllalt kerge“ ja „Väga kerge“ (vt lisaks Joonis 4)

9. klassi õpilastest 8% ja 11. klassi õpilastest 30% (Joonis 4) oli proovinud ise alkoholi osta ning neile oli ka alkoholi müüdnud.

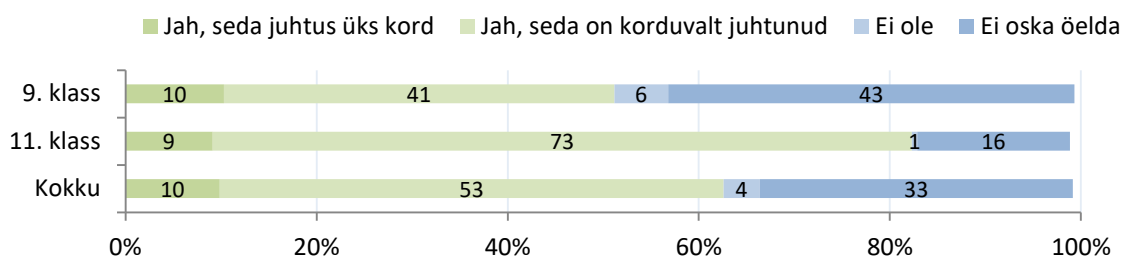
Joonis 4. Noorte¹⁴ kogemused alkoholi ostmisel ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=168$; $N_{koguvalim}=469$).

Ligikaudu 60% noortest oli ostnud alkoholi avalikul üritusel, toidupoes või meelelahutusasutuses (Joonis 5).

Joonis 5. Noored¹⁵, kellele on vastavates kohtades alkoholi müüdnud (valida võis mitu vastust; $N=73$).

Ligi pooltel 9. klassi õpilastel ja üle 80% 11. klassi õpilastel oli **mõni alaealine sõber või tuttav, kellel oli õnnestunud alkoholi osta** (Joonis 6).

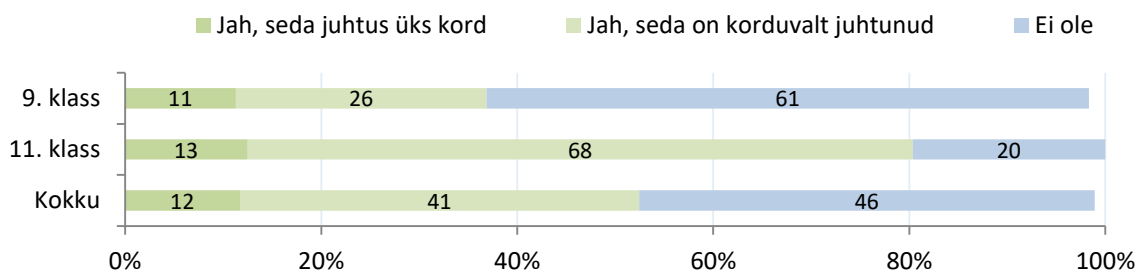

Joonis 6. Kas mõnel noore alla 18-aastaselt sõbral või tuttaval on õnnestunud ise alkoholi osta ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

¹⁴ Analüüsist on välja jäetud 7 täisealise noore vastused (11. klassi õpilased)

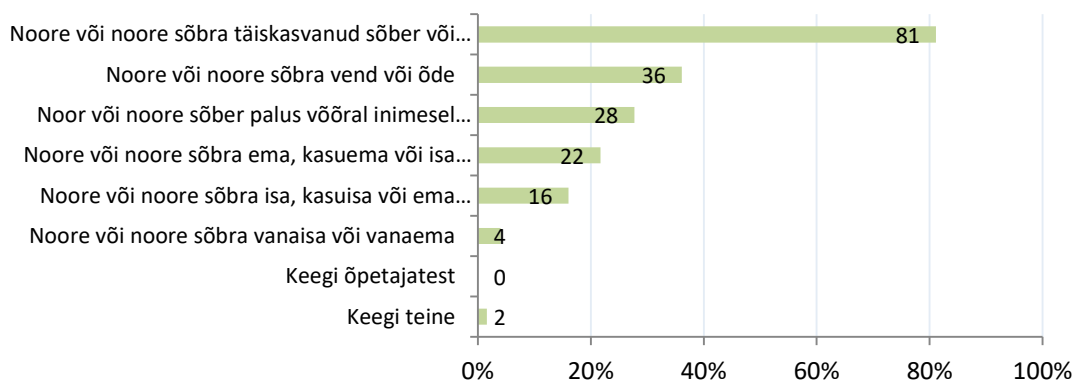
¹⁵ Alla 18-aastased noored, kes on proovinud alkoholi osta ja kellele on müüdnud

9. klassi õpilastest 37% ning 11. klassi õpilastest 81% tõi välja, et neile või nende alaealisele sõbrale on mõni täisealine vähemalt korra alkoholi ostnud (Joonis 7).

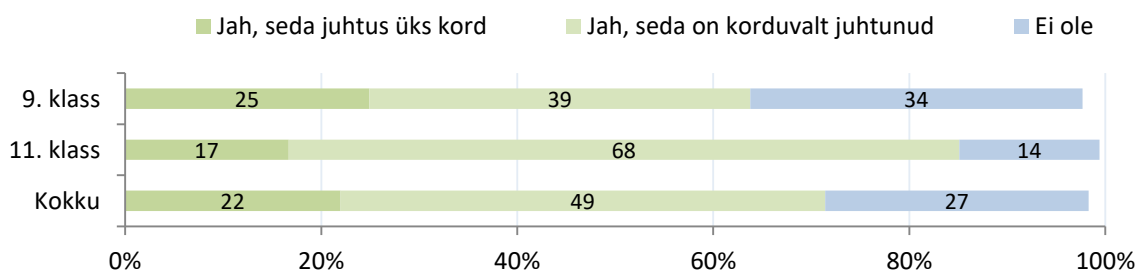
Joonis 7. Noorele¹⁶ või tema alla 18-aastasele sõbrale alkoholi ostmine mõne täiskasvanu poolt (N_{9. klass}=301; N_{11. klass}=168; N_{koguvalim}=469).

Kõige rohkem olid alaealistele noortele alkoholi ostnud nende täiskasvanud sõbrad või tuttavad (81%). Samuti mainiti, et alkoholi olid ostnud vennad/õed (36%), võõrad inimesed (28%) ning vanemad (27%) (Joonis 8).

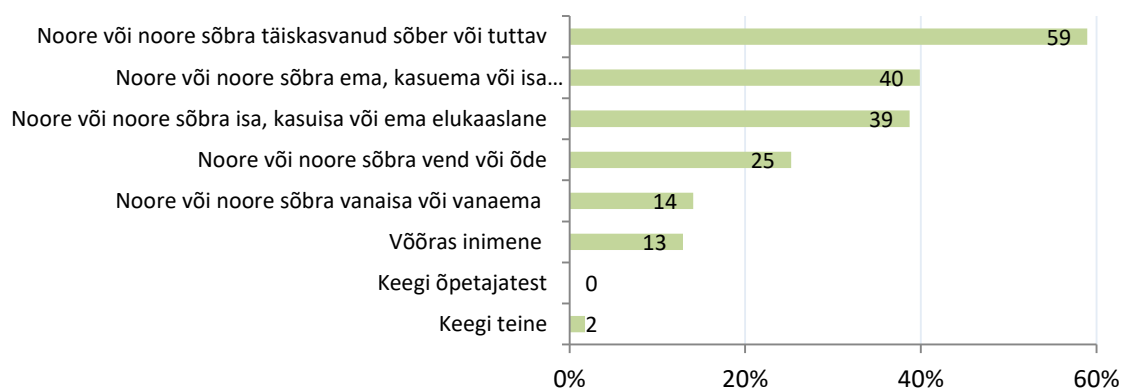
Joonis 8. Noored, kellele (sh nende alla 18-aastastele sõpradele) on täiskasvanud isikud alkoholi ostnud (valida võis mitu vastust; N=249).

Lisaks ostmisele olid noored saanud alkoholi, kui mõni täiskasvanud isik oli neile seda pakkunud. **64% 9. klassi õpilastest ning 85% 11. klassi õpilastest vastasid, et neile või nende alaealisele sõbrale oli alkoholi pakutud täiskasvanud inimese poolt (Joonis 9).** Kõige rohkem olid seda teinud nende **täiskasvanud sõbrad (59%) ja emad-isad (56%) (Joonis 10).**

Joonis 9. Noorele¹⁶ või tema alla 18-aastasele sõbrale alkoholi pakkumine mõne täiskasvanu täiskasvanu poolt (N_{9. klass}=301; N_{11. klass}=168; N_{koguvalim}=469).

¹⁶ Analüüsist on välja jäetud 7 täisealise noore vastused (11. klassi õpilased)

Joonis 10. Noorte osakaal, kellele (sh nende alla 18-aastastele sõpradele) on täiskasvanud isikud alkoholi pakkunud (valida võis mitu vastust; N=341).

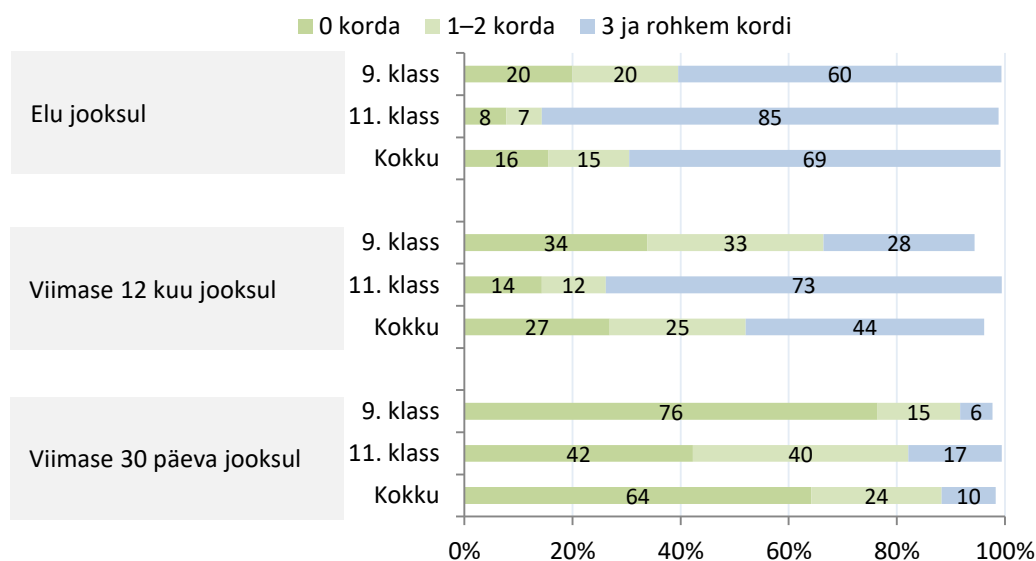
Kokkuvõtvalt võib öelda, et noored peavad lahjat alkoholi võrdlemisi kergesti kättesaadavaks. Kuigi osal õpilastest oli õnnestunud ise alkoholi osta, sai enamus noortest alkoholi kas mõne omavanuse sõbra või mõne täiskasvanu käest (nt vanem sõber, pereliige või võõras inimene). Veerand õpilastest tõi välja, et nende vanemad olid alkoholi neile ostnud ja üle poolte, et nende vanemad olid neile alkoholi pakkunud. Üle 60% noortest, kes olid alkoholi ise ostnud, olid ostnud seda avalikul üritusel, toidupoes või meelelahutusasutuses.

Alkoholi tarvitamine¹⁷

Käesolevas uuringus osalenud noortelt küsiti nende alkoholi tarvitamise harjumuste kohta ning uuriti ka nende esmakordset kokkupuudet alkoholiga. Et olukorrast täpsem ülevaade saada, küsiti järgmised küsimused:

- Mitu korda oled Sa joonud alkohoolseid jooke?
- Kui vana Sa olid, kui Sa jõid alkoholi esimest korda vähemalt mitu lonksu?
- Millisel viisil said Sa alkoholi esimesel korral, kui Sa seda jõid (vähemalt mitu lonksu)?
- Millist alkohoolset jooki Sa sellel esimesel korral jõid?
- Mitu korda oled Sa alkoholi juues purjus olnud?
- Kui vana Sa olid, kui Sa jõid end esimest korda purju?
- Kui sageli oled Sa viimase 12 kuu jooksul erinevaid alkohoolseid jooke joonud?
- Kus Sa oled viimase 12 kuu jooksul alkoholi joonud?
- Millisel viisil oled Sa viimase 12 kuu jooksul alkoholi saanud?

Suur osa 9. klassi ja 11. klassi õpilastest oli elu jooksul vähemalt ühe korra alkoholi tarvitanud (vastavalt 80% ja 92%) (Joonis 11). **Viimase 12 kuu jooksul oli alkoholi tarvitanud 61% 9. klassi õpilastest ning 85% 11. klassi õpilastest. Viimase 30 päeva jooksul oli alkoholi tarvitanud 21% 9. klassi ning 57% 11. klassi õpilastest.** ESPAD uuringu¹⁸ 2015. aasta tulemused näitavad, et 15–16-aastastest oli elu jooksul alkoholi tarvitanud 87% õpilastest, viimase 12 kuu jooksul 71% õpilastest ning viimase 30 päeva jooksul 38% õpilastest.

Joonis 11. Alkohoolsete jookide tarvitamise sagedus¹⁹ ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=168$; $N_{koguvalim}=469$).

Alkoholi esmakordse tarvitamise keskmine vanus oli 9. klassis (N=226) 12,5 aastat ning 11. klassis (N=153) 14,2 aastat. HBSC uuringu²⁰ tulemused 15-aastaste vanusrühmas näitavad sarnast keskmist vanust (12,5–13,0 aastat) esmakordsel alkoholi tarvitamisel. Eraldi vanusrühmasid vaadates on näha, et **43% 9. klassi õpilastest ja 19% 11. klassi õpilastest oli esimest korda alkoholi tarvitanud vanuses**

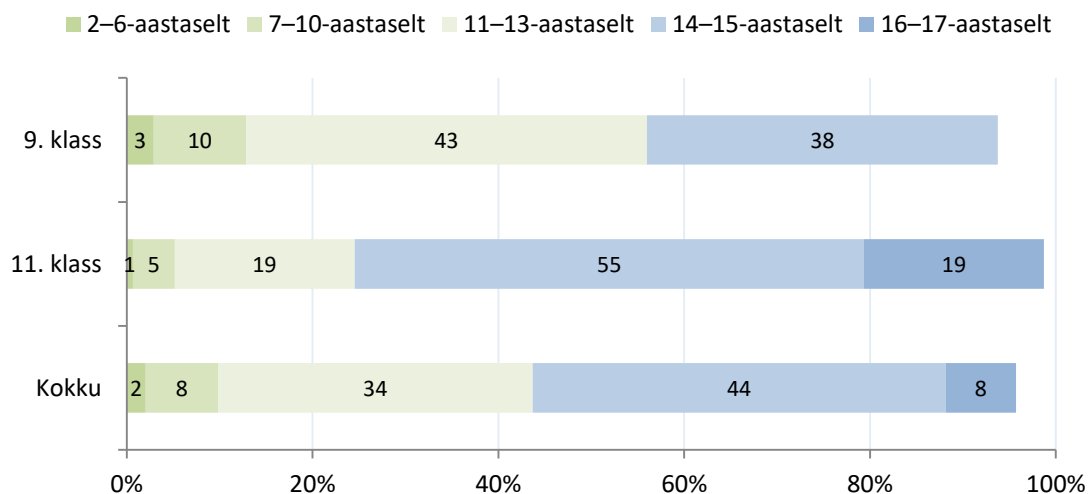
¹⁷ Kogu alkoholi tarvitamise osa analüüsil jäeti välja 7 täisealise noore vastused (11. klassi õpilased).

¹⁸ <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/374>

¹⁹ Vt lisaks Joonis 45

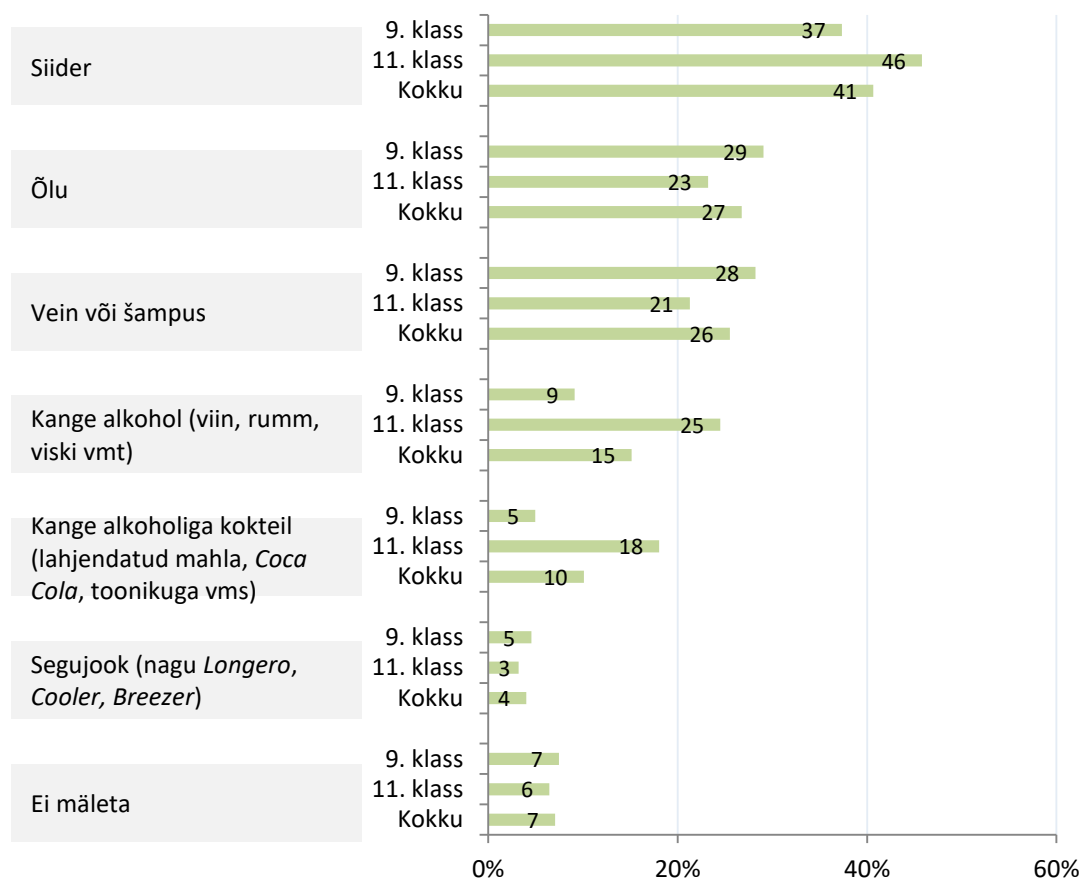
²⁰ <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/324>

11–13 (Joonis 12). 14–15-aastaselt oli alkoholi esimest korda tarvitanud 38% 9. klassi õpilastest ja 55% 11. klassi õpilastest.

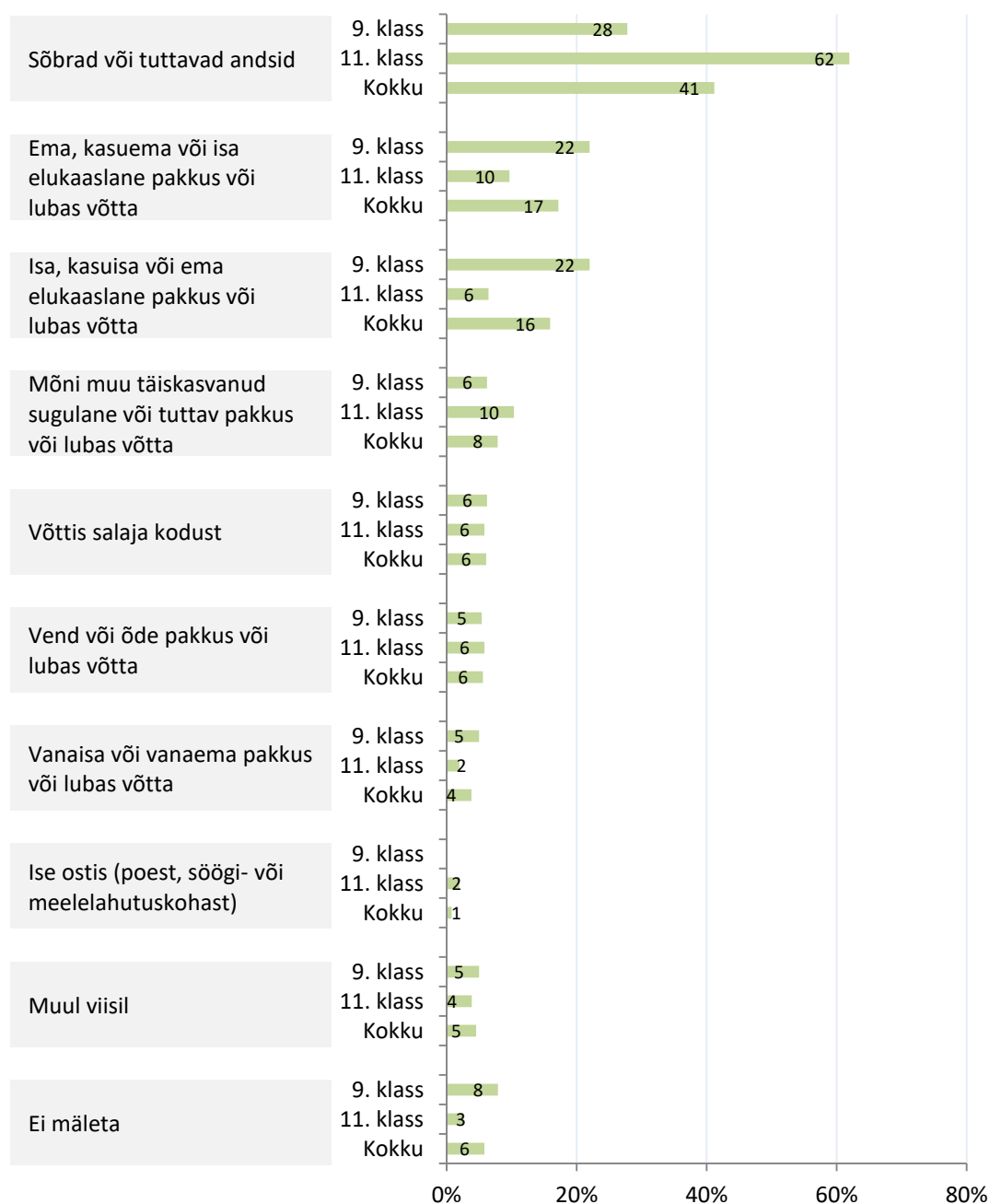
Joonis 12. Esmakordse alkoholi tarvitamise vanus ($N_{9. klass}=241$; $N_{11. klass}=155$; $N_{koguvalim}=396$).

Esimesel korral tarvitasid 9. ja 11. klassi õpilased valdavalt lahjemaid alkoholiseid jooke nagu siidrit (37%, 46%), õlu (29%, 23%) või veini või šampust (28%, 21%) (Joonis 13). Samas **11. klassi õpilaste hulgas oli 25% õpilasi, kes tarvitasid esimesel korral kanget alkoholi.**

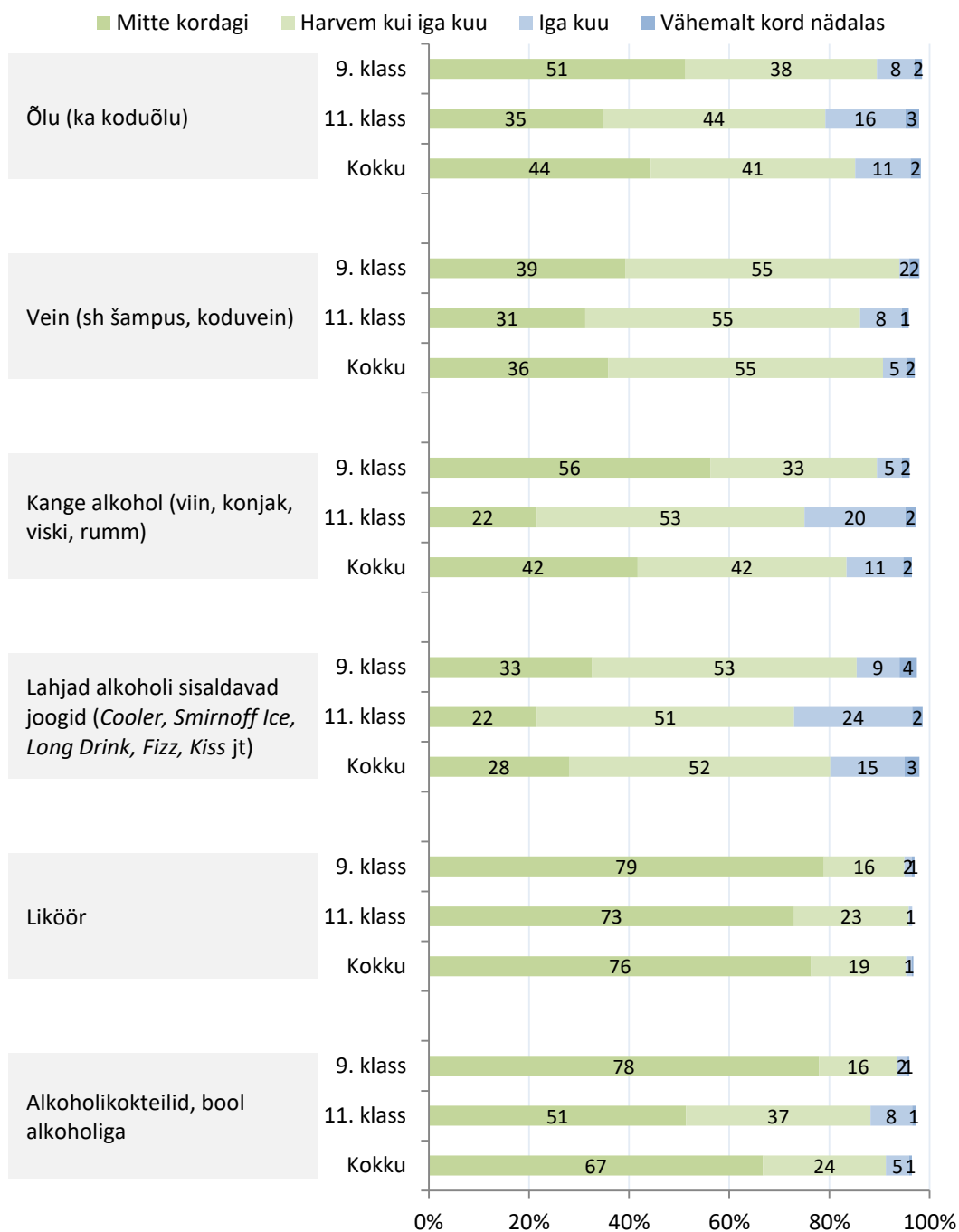
Joonis 13. Noored, kes tarvitasid vastavat alkoholset jooki esimesel tarvitamise korral (valida võis mitu vastust; $N_{9. klass}=241$; $N_{11. klass}=155$; $N_{koguvalim}=396$).

Ligi neljandik 9. klassi õpilastest ja 2/3 11. klassi õpilastest sai esimesel korral alkoholi sõprade käest (Joonis 14). 9. klassi õpilastest 40% ja 14% 11. klassi õpilastest tõi välja, et nad olid esimesel korral alkoholi saanud vanematelt.

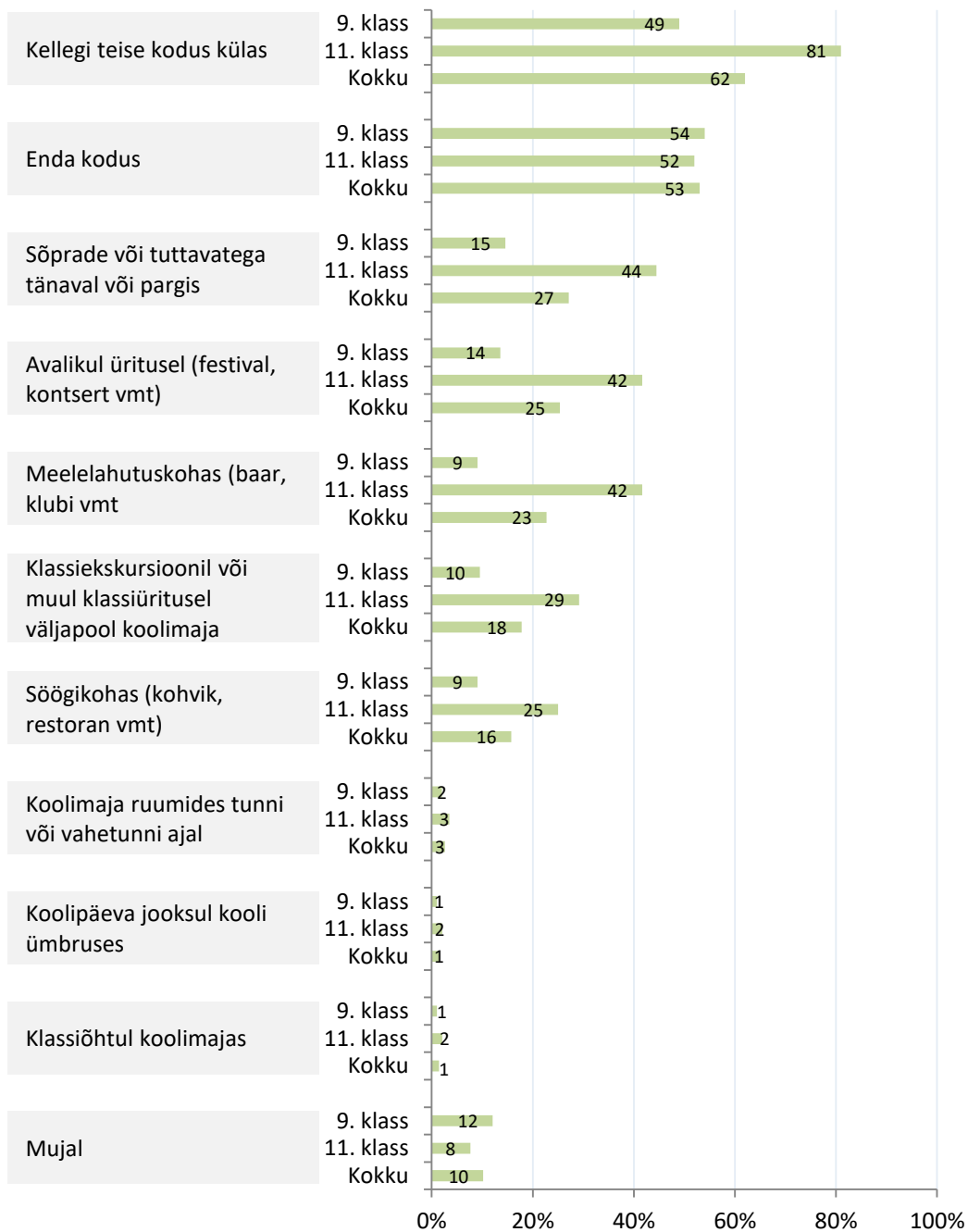
Joonis 14. Alkoholi saamise viis esmakordsel tarvitamisel ($N_{9. klass}=241$; $N_{11. klass}=155$; $N_{koguvalim}=396$).

Järgnevalt hindasid õpilased erinevate alkoholsete jookide tarvitamise sagedust viimase 12 kuu jooksul (Joonis 15). Iganädalasi alkoholi tarvitajaid oli mõlema klassi õpilaste hulgas alla 10%. Igakuiseid (sh iganädalased) alkoholi tarvitajaid oli 9. klassis alla 15%, kuid **11. klassis tarvitas ölu igakuiselt 19% õpilastest, kanget alkoholi 22% ja lahjasid alkoholi sisaldavaid jooke 26% õpilastest.** Kõige populaarsemad joogid olid 9. klassis lahjad alkoholised joogid (66% oli vähemalt korra viimase 12 kuu jooksul taritanud) ning 11. klassis lahjad alkoholised joogid (77%) ja kange alkohol (75%).

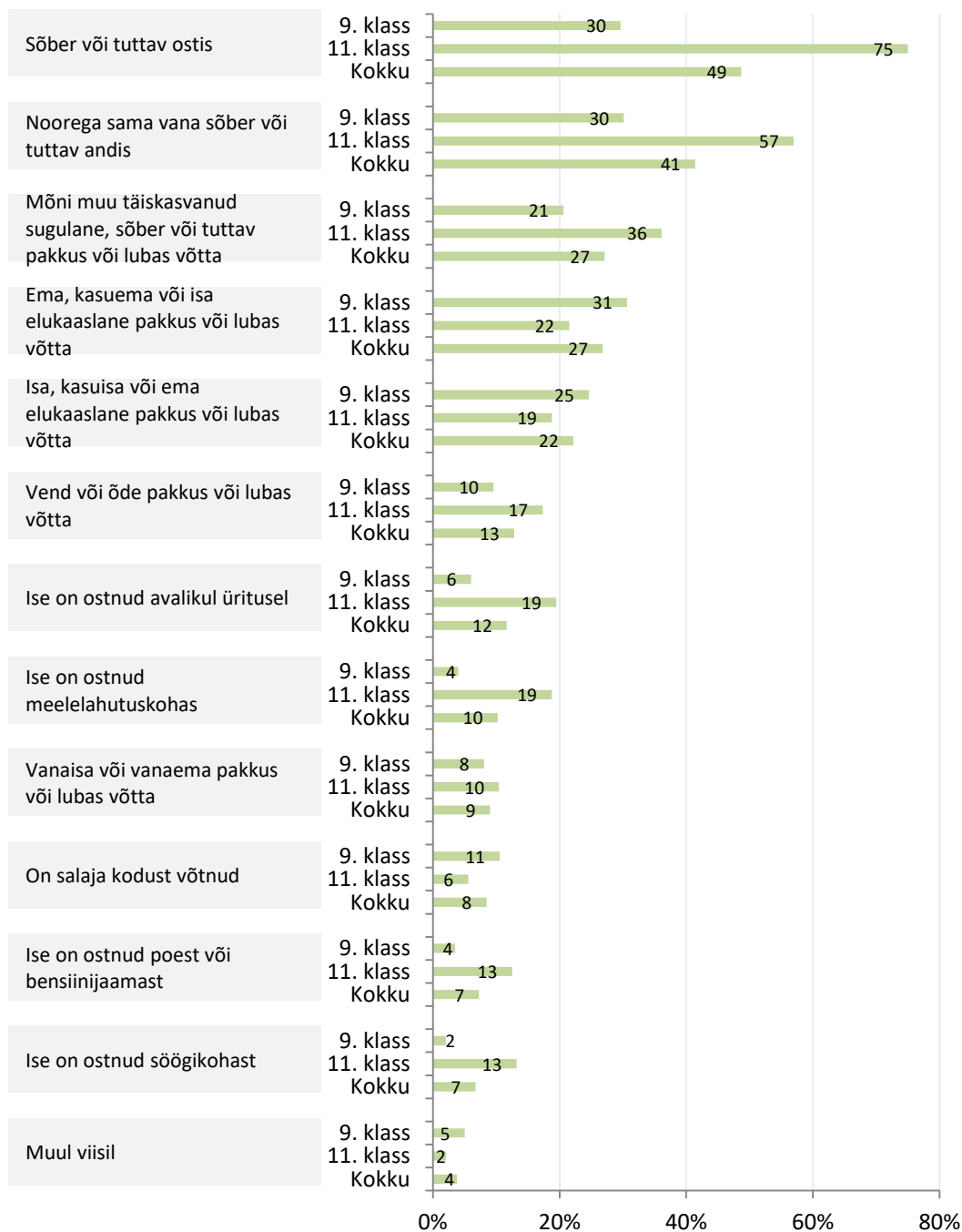
Joonis 15. Alkohoolsete jookide tarvitamise sagedus viimase 12 kuu jooksul ($N_{9. klass}=199$; $N_{11. klass}=144$; $N_{koguvalim}=343$).

11. klassi õpilastest, kes olid viimase 12 kuu jooksul alkoholi taritanud, oli **81% teinud seda kellegi teise kodus külas olles** (Joonis 16). Ligikaudu pooled 11. klassi õpilased olid alkoholi taritanud oma kodus. Samas oli alkoholi taritatud ka sõprade ja tuttavatega väljas olles (44%), avalikul üritusel (42%) ja meelelahutuskohas (42%). 9. klassi õpilastest pooled olid alkoholi taritanud enda kodus (52%) ja kellegi teise kodus (49%). Iga kolmas 11. klassi õpilane ja iga kümnes 9. klassi õpilane oli taritanud alkoholi klassiekskursioonil või muul klassiüritusel väljaspool koolimaja.

Joonis 16. Kohad, kus viimase 12 kuu jooksul on alkoholi tarvitatud (valida võis mitu vastust, $N_{9. klass}=199$; $N_{11. klass}=144$; $N_{koguvalim}=343$).

Viimase 12 kuu jooksul said 30% 9. klassi õpilastest ja 75% 11. klassi õpilastest alkoholi sõpradelt või tuttavatelt, kes ise ostsid seda, 30% ja 57% omavanustelt sõpradelt ning 21% ja 36% täiskasvanud sõpradelt või tuttavatelt (Joonis 17). **Vanemad olid alkoholi pakkunud või lubanud võtta 43% 9. klassi õpilaste puhul ning 28% 11. klassi õpilaste puhul ning vanavanemad vastavalt 8% ja 10% õpilaste puhul.**

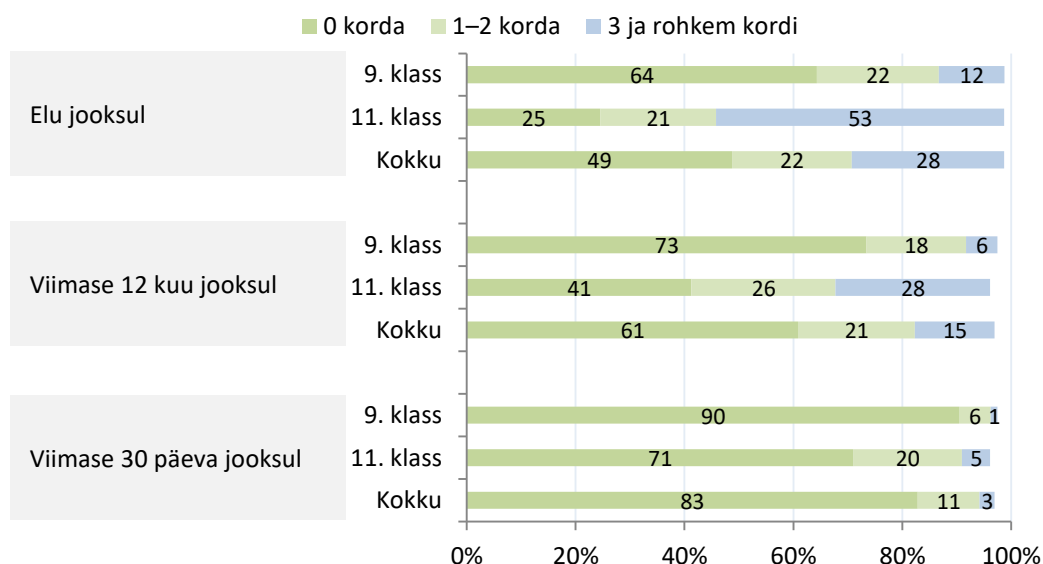
Joonis 17. Viisid, kuidas noored viimase 12 kuu jooksul on alkoholi saanud (valida võis mitu vastust; $N_{9. klass}=199$; $N_{11. klass}=144$; $N_{koguvalim}=343$).

Kui **9. klassi õpilasest**, kes olid alkoholi tarvitanud, ei olnud **kordagi purjus olnud 64% õpilastest**, siis **11. klassis** oli selliseid õpilasi vaid **neljandik** (Joonis 18). Viimase 12 kuu jooksul oli **24% 9. klassi õpilastest ja 54% 11. klassi õpilastest end purju joonud vähemalt ühel korral**. Viimase 30 päeva jooksul oli **7% 9. klassi õpilastest ja 25% 11. klassi õpilasest joonud end purju vähemalt ühel korral**. 9. klassi purju joomise näitajad on sarnased ESPAD uuringu²¹ tulemustega, kus 62% õpilastest ei

²¹ <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/374>

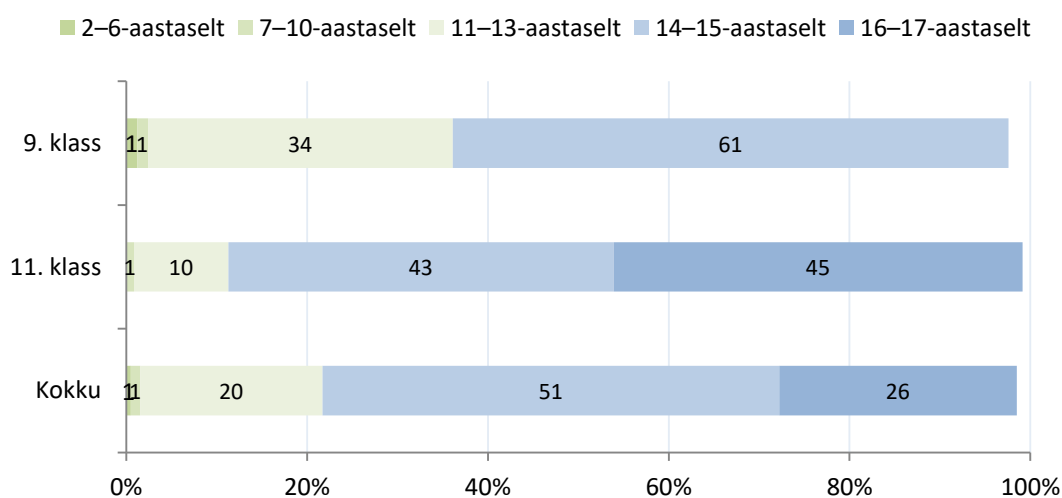
olnud kordagi elu jooksul purjus olnud, 74% ei olnud kordagi viimase 12 kuu jooksul purjus olnud ja 92% viimase 30 päeva jooksul purjus olnud.

Kui vaadata purjusolemise sagedust koguvalimi põhjal (N=469), siis elu jooksul oli purjus olnud 9. klassis 28% ning 11. klassis 69% õpilastest, viimase 12 kuu jooksul 9. klassis 19% ning 11. klassis 51% õpilastest ja viimase 30 päeva jooksul 9. klassis 6% ning 11. klassis 23% õpilastest.

Joonis 18. Purjusolemise sagedus õpilaste hulgas, kes on alkoholi tarvitanud ($N_{9. klass}=241$; $N_{11. klass}=155$; $N_{koguvalim}=396$).

Esmakordse purju joomise keskmine vanus oli 9. klassis (N=81) 13,7 aastat ning 11. klassis (N=114) 15,1 aastat. Siinkohal on näha, et **esmakordse alkoholi tarvitamise ja purju joomise vahele jääb ligikaudu üks aasta.** HBSC uuringu²² tulemused 15-aastaste vanusrühmas näitavad sarnast keskmist vanust (13,6–13,9 aastat) esmakordsel purju joomisel. Eraldi vanusrühmasid vaadates on näha, et üle 60% 9. klassi õpilastest ja üle 40% 11. klassi õpilastest oli esimest korda purju joonud vanuses 14–15 (Joonis 19).

Joonis 19. Esmakordse purju joomise vanus ($N_{9. klass}=83$; $N_{11. klass}=115$; $N_{koguvalim}=198$).

²² <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/324>

Kokkuvõtvalt, kui 9. klassi õpilased suhtusid alkoholi tarvitamisesse üleüldiselt taunivalt, siis sellegi poolest oli neist 80% alkoholi tarvitanud. 11. klassi puhul, kus alkoholi tarvitamisesse suhtuti liberaalsemalt, oli alkoholi tarvitanud 92% vastajatest. 9. klassi suhtumist peegeldab ka asjaolu, et viimase 30 päeva jooksul oli purjus olnud vaid 7% vastajatest, kui 11. klassi puhul oli see näitaja märgatavalt kõrgem – 25%. Esimesel korral tarvitati valdavalt lahjemaid alkohoolseid jooke ning seda tehti enamasti koos sõprade või vanematega. Vastajad, kes olid viimase 12 kuu jooksul alkoholi tarvitanud, olid seda enamasti teinud kas sõprade kodus, enda kodus, avalikel üritustel, meelelahutuskohtades või sõpradega tänaval/pargis ning alkoholi said nad omaealistelt ja täisealistelt sõpradelt, kuid ka vanematelt. Iga kolmas 11. klassi õpilane ja iga kümnes 9. klassi õpilane oli viimase 12 kuu jooksul tarvitanud alkoholi klassiekskursioonil või muul klassiüritusel väljaspool koolimaja.

Alkoholi tarvitamisega seotud tagajärjed

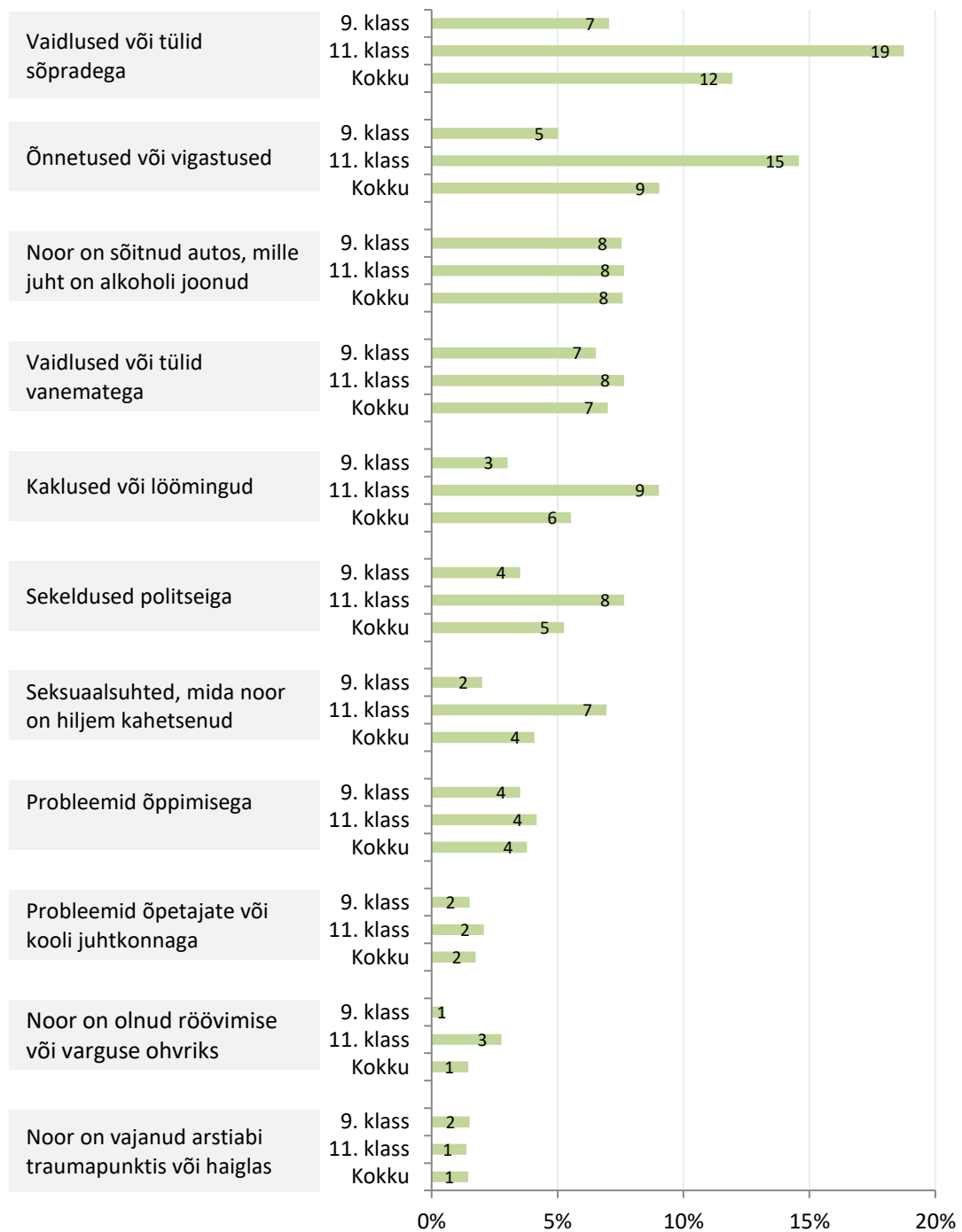
Noorte käest küsiti tagajärgede kohta, mis seostuvad alkoholi tarvitamisega. Kokku esitati neile neli väidete blokki, kus küsiti:

- Erinevate sündmuste sagedusi, mis leidsid aset pärast alkoholi tarvitamist;
- Noorte hinnangut alkoholi tarvitamise tagajärgedele;
- Noorte kogemusi, kui nad olid kokku puutunud purjus inimestega;
- Purjus inimeste esinemissagedust avalikus ruumis.

Esimeses blokis esitati kokku 11 väidet sündmuste kohta, mis olid noortega alkoholi tarvitades juhtunud vähemalt ühe korra viimase 12 kuu jooksul (Joonis 20). Kõige sagedasemad sündmused olid vaidlused ja tülid sõpradega, mida juhtus 7% 9. klassi õpilastel ning 19% 11. klassi õpilastel. Tülidele järgnesid õnnetused ja vigastused (vastavalt 5% 9. klassis ja 15% 11. klassis) ning **8% vastanutest oli sõitnud autos, mille juht oli purjus**. 7% vastanutest oli esinenud vaidlusi või tülisid vanematega. 11. klassi õpilastest 9% oli sattunud kaklusesse või löömingusse, 8% oli olnud sekeldusi politseiga ning 7% oli olnud seksuaalsuhteid, mida hiljem kahetseti.

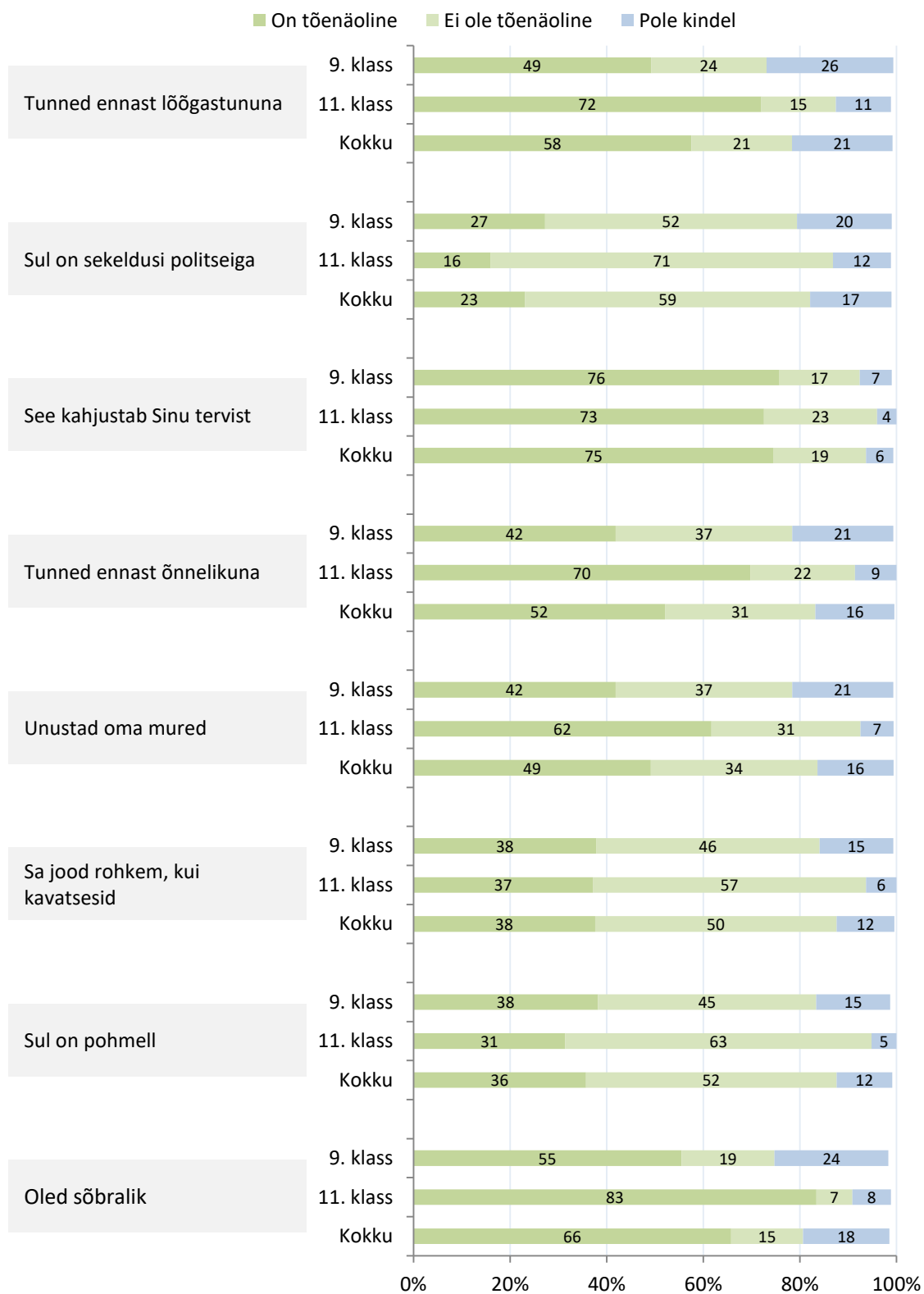
Blokis, kus küsiti **noorte hinnangut alkoholi tarvitamise tagajärgedele** esitati kokku 16 väidet (Joonis 21 ja Joonis 22). Kuigi **75% kõikidest osalevatest noortest leidis, et alkohol kahjustab tervist**, olid paljud 11. klassi õpilased arvamusel, et alkoholi tarvitades on lõbus olla (86%), ollakse sõbralik (83%), tuntakse end lõõgastununa (72%) või õnnelikuna (70%). Samuti toodi välja, et **alkoholi tarvitana unustatakse oma mured (62%) ja muretsetakse vähem teiste arvamuse pärast (60%) ning et alkohol aitab depressiooni ja närvilisuse puhul (33%)**. Ligikaudu pooled 11. klassi õpilased leidsid, et alkohol aitab koosviibimistel aega veeta (53%) ja on kergem seltskonnaga sobituda (64%). Kõige ebatõenäolisemaks peeti, et tekivad vaidlused või tülid lähedastega (11%), on sekeldused politseiga (16%) või et juhtub mõni õnnetus (17%). Kolmandik õpilastest leidis, et alkoholi tarvitana võidakse juua rohkem, kui algselt kavatseti, tehakse midagi, mida pärast kahetsetakse (28%) või et tekib pohmell (31%).

9. klassi õpilastest 60% pidas tõenäoliseks, et alkoholi tarvitades on lõbus olla, ollakse sõbralik (55%), muretsetakse vähem teiste arvamuse pärast (53%), tuntakse end lõõgastununa (49%), unustatakse oma mured (42%), tuntakse end õnnelikuna (42%) ja sobitatakse paremini seltskonnaga (39%). Kolmandik õpilastest leidis, et alkohol aitab koosviibimistel aega veeta ja 24% leidis, et alkohol aitab depressiooni ja närvilisuse puhul. **9. klassi õpilaste hulgas oli enam neid, kes leidsid, et alkoholi tarvitamine võib viia negatiivsete tagajärgedeni** – vaidlused või tülid lähedastega (18%), sekeldused politseiga (27%), juhtub õnnetus (29%), tehakse midagi, mida pärast kahetsetakse (43%). Samuti leidis ligi 40% 9. klassi õpilastest, et alkoholi tarvitades on tõenäoline, et juuakse rohkem, kui on kavatsetud ja tarvitamise tagajärjel tekib pohmell. 9. ja 11. klassi õpilaste vastuseid vaadates on näha, et kui **11. klassi õpilaste hulgas oli ligikaudu iga kümnes, kes ei olnud kindel, kas alkoholi tarvitamine ühe või teise tagajärjeni viib, siis 9. klassi õpilaste hulgas oli mitmete väidete puhul iga neljas-viies õpilane öelnud, et ta pole kindel, kui tõenäoline on, et vastav asi juhtub**.

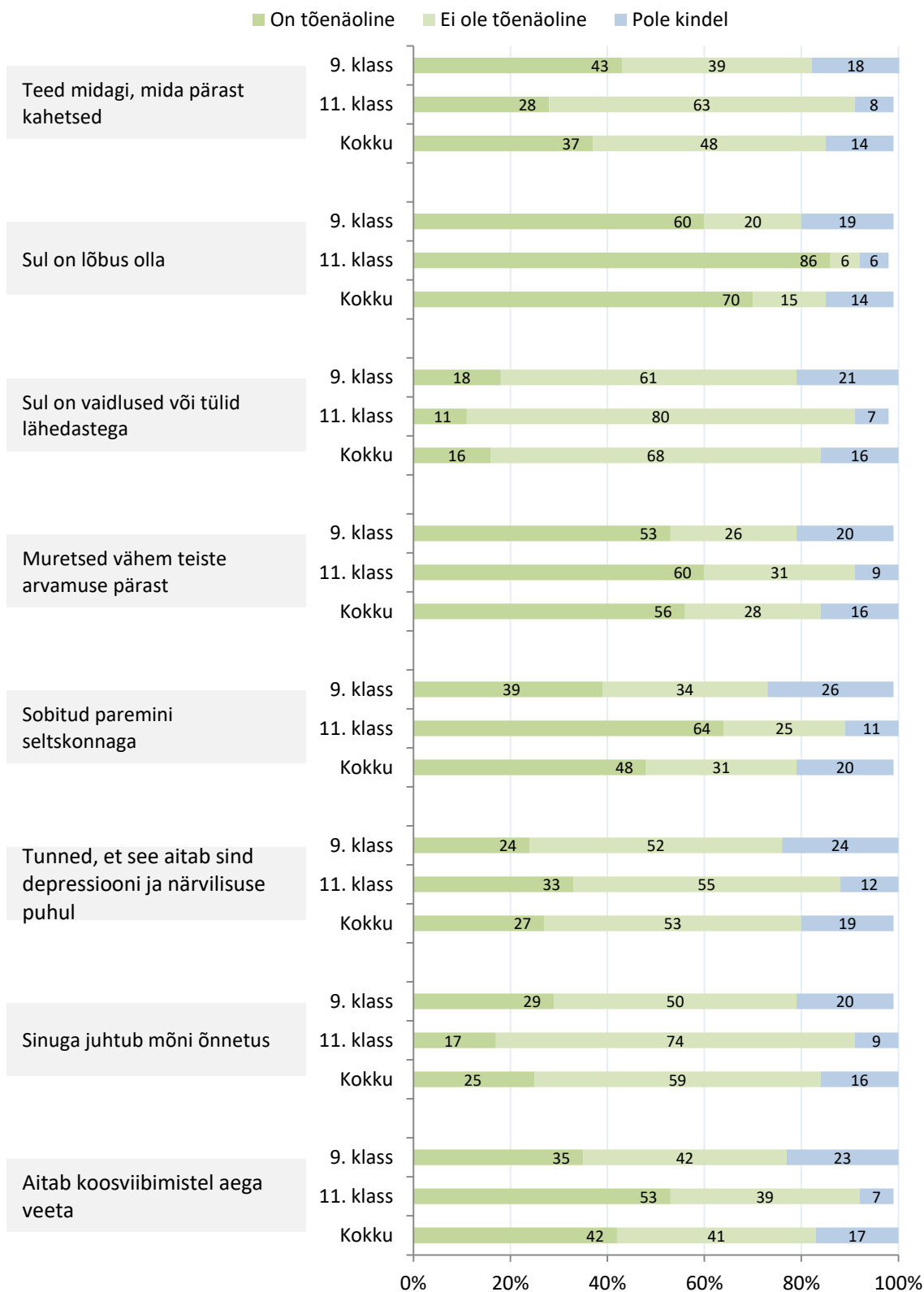
Joonis 20. Viimase 12 kuu jooksul vähemalt ühe korra aset leidnud sündmused, kui noor²³ on alkoholi tarvitanud ($N_{9. klass}=199$; $N_{11. klass}=144$; $N_{koguvalim}=343$).

²³ Analüüsist on välja jäetud 7 täisealise noore vastused (11. klassi õpilased).

Joonis 21. Noorte hinnangud²⁴ alkoholi tarvitamise tagajärgedele (N_{9. klass}=301; N_{11. klass}=175; N_{koguvalim}=476). Jätkub joonisel 29.

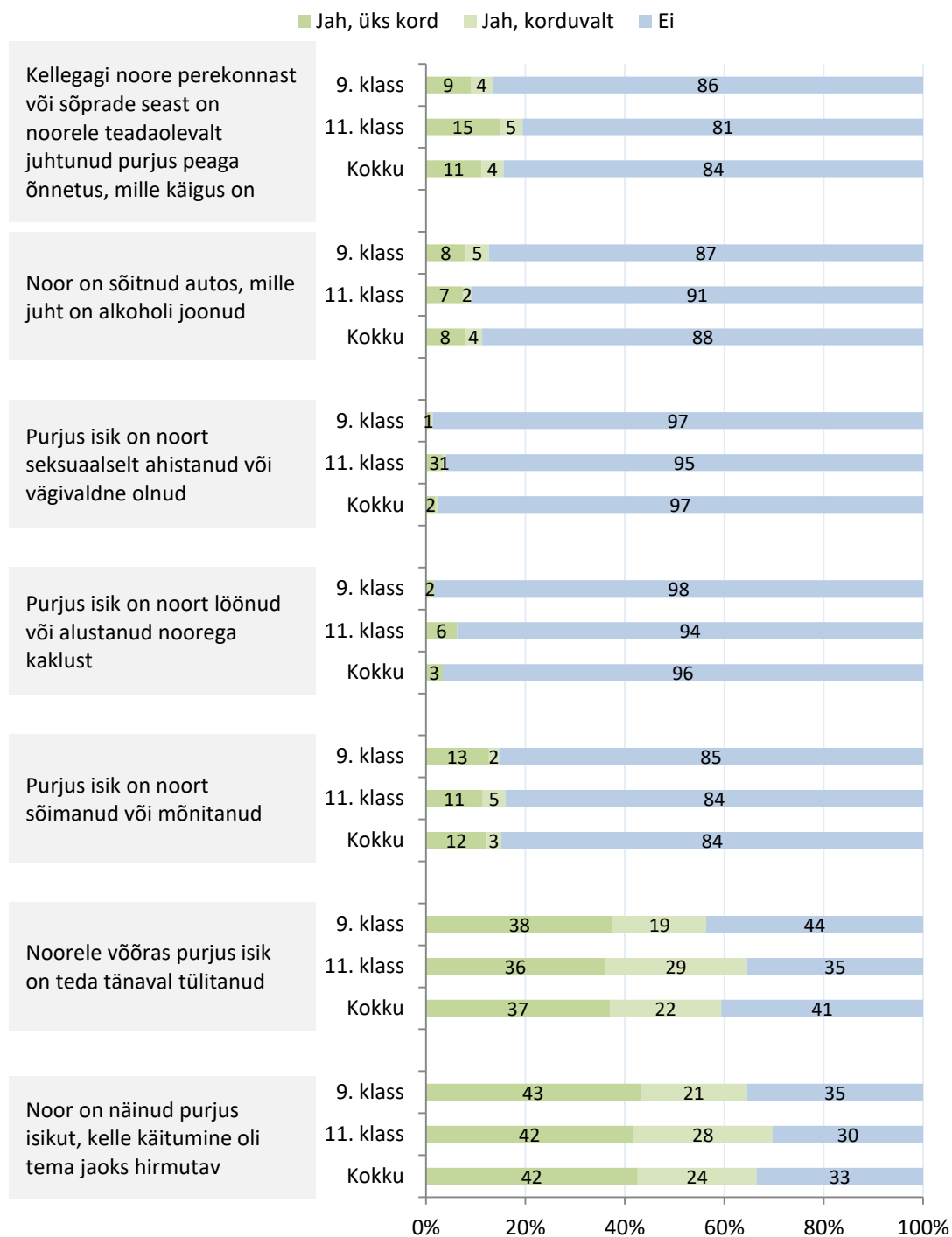
²⁴ **On tõenäoline** – „Väga tõenäoline“ ja „On tõenäoline“; **Ei ole tõenäoline** – „Pigem ei ole tõenäoline“ ja „Üldse ei ole tõenäoline“ (vt lisaks Joonis 46)

Joonis 22. Noorte hinnangud²⁵ alkoholi tarvitamise tagajärgedele (N_{9. klass}=301; N_{11. klass}=175; N_{koguvalim}=476).

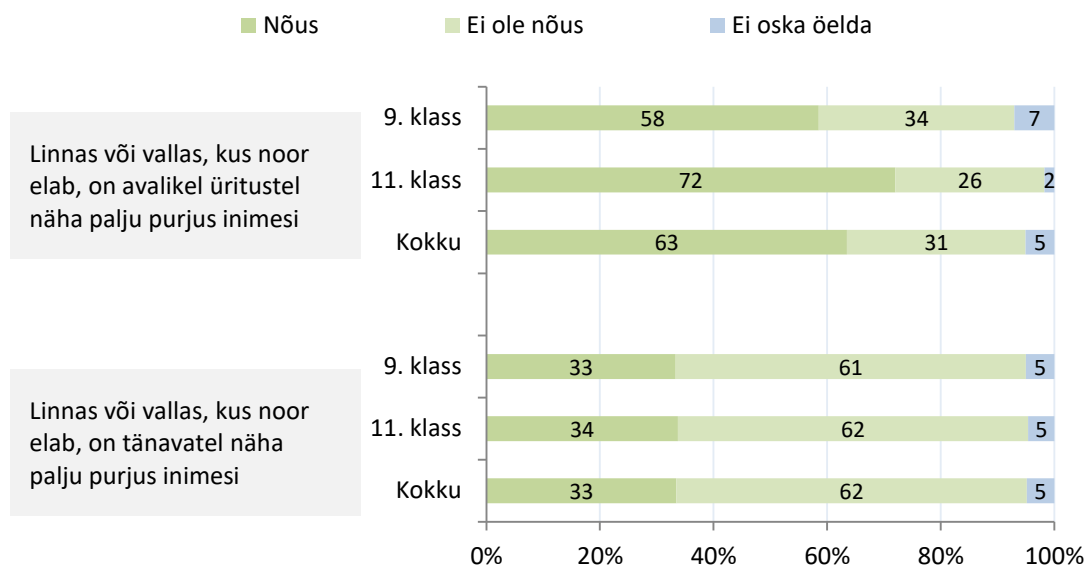
²⁵ **On tõenäoline** – „Väga tõenäoline“ ja „On tõenäoline“; **Ei ole tõenäoline** – „Pigem ei ole tõenäoline“ ja „Üldse ei ole tõenäoline“ (vt lisaks Joonis 47)

Kolmandas blokis olid väited purjus inimestega seotud negatiivsete tagajärgede kohta viimasel 12 kuul. Üle 60% vastanutest oli näinud purjus isikut, kes hirmutas oma käitumisega (Joonis 23). Võõras purjus isik oli tänaval tülitanud 59% noortest. 15% vastanute sõprade või pereliikmetega oli juhtunud purjus peaga õnnetus, mille käigus sai keegi viga. **Olenemata noorte taunivast hoiakust auto juhtimisse alkoholi tarvitavana** (vt Alkoholi tarvitamisega seotud hoiakud), **oli 12% vastanutest sõitnud autos, mille juht oli purjus.**

Joonis 23. Noorte kokkupuude purjus inimestega viimase 12 kuu jooksul ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

Viimases blokis küsiti noorte hinnangut purjus inimeste olemasolule linnapildis ning avalikel üritustel. **58% 9. klassi õpilastest ja 72% 11. klassi õpilastest leidis, et avalikel üritustel on näha palju purjus inimesi. Kolmandik õpilastest märkis, et tänavatel on liiga palju purjus inimesi (Joonis 24).**

Joonis 24. Noorte hinnang²⁶ purjus inimeste esinemissagedusele avalikus ruumis ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et olenemata sellest, et noored tajuvad alkoholi tarvitamisega riske (saadakse aru, et alkoholi tarvitamine põhjustab negatiivseid tagajärgi), leitakse, et alkoholi tarvitades on näiteks lõbus olla ja ollakse sõbralik. Valdav enamus noortest ei olnud viimase 12 kuu jooksul alkoholi tarvitades kogunud ebameeldivaid tagajärgi. Olenemata noorte taunivast hoiakust purjus peaga auto juhtimise, oli pea iga kümnes noor viimase 12 kuu jooksul sõitnud autos, mille juht oli purjus. Vastajad tõid välja, et avalikus ruumis (tänavatel ning avalikel üritustel) on näha liiga palju purjus inimesi ja osa vastajatest omas ka negatiivset kokkupuudet purjus inimestega.

²⁶ **Nõus** – „Täiesti nõus“ ja „Pigem nõus“; **Ei ole nõus** – „Pigem ei ole nõus“ ja „Ei ole üldse nõus“ (vt lisaks Joonis 48)

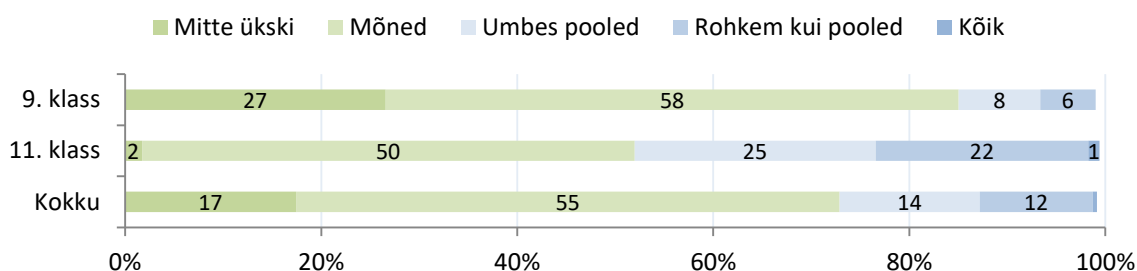
Alkohol ja keskkond

Sõbrad

Ümbritsev keskkond mängib alkoholi tarvitamisel olulist rolli ja sõprade alkoholi tarvitamise harjumused võivad mõjutada noore enda otsuseid. Selleks, et hinnata sõprade alkoholi tarvitamist, vastasid noored järgnevatele küsimustele:

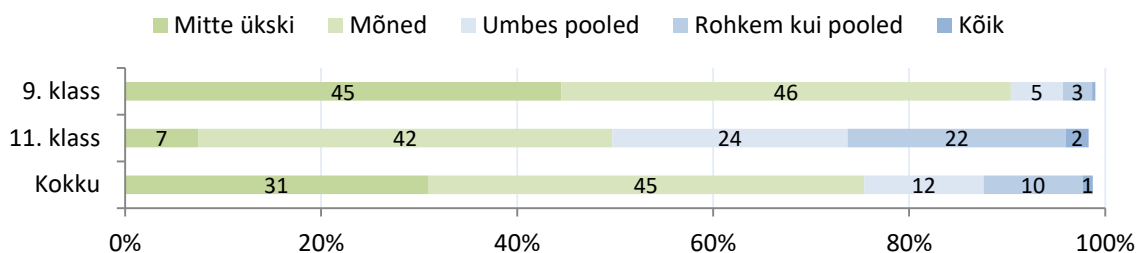
- Kui paljud Sinu sõpradest joovad Sulle teadaolevalt alkoholi (õlu, siidrit või kangemaid jooke) iga nädal või peaaegu iga nädal?
- Kui paljud Sinu sõpradest joovad Sulle teadaolevalt end purju vähemalt korra kuus?
- Kas Sul on omavanuseid sõpru või tuttavaid, kelle kohta Sa arvad, et nad tarvitavad liiga palju alkoholi?
- Kas viimase 12 kuu jooksul on juhtunud, et Sa ei ole alkoholi joonud seltskonnas, kus teised Sinu vanused joovad?
- Kuidas teised sellele reageerisid, et Sa ei joonud alkoholi seltskonnas, kus teised Sinu vanused jõid?

Kui 27% 9. klassi õpilastest väitis, et neile teadaolevalt **ei tarvita** nende sõpradest **mitte keegi alkoholi (peaaegu) iganädalaselt**, siis **11. klassi õpilaste hulgas oli sama näitaja vaid 2%** (Joonis 25). Ligikaudu **50% 11. klassi õpilastest** tõi välja, et **vähemalt pooled sõpradest tarvitavad alkoholi (peaaegu) iganädalaselt**. 9. klassi õpilaste hulgas oli sama näitaja 14%.

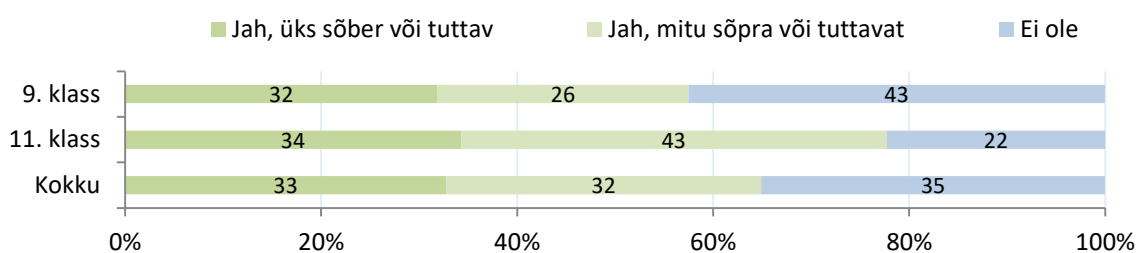
Joonis 25. Noorte sõbrad, kes noortele teadaolevalt tarvitavad alkoholi iga nädal või peaaegu iga nädal ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

Analoogne tulemus oli, kui noortelt küsiti sõprade kohta, kes vähemalt korra kuus end purju joovad. Kui **45% 9. klassi õpilastest leidis, et nende sõpradest ei joo mitte keegi end igakuiselt purju**, siis **11. klassi õpilaste puhul oli sama näitaja 7%** (Joonis 26). 9. klassi noortest 46% ja 11. klassi noortest 42% hindasid, et mõned nende sõpradest joovad end igakuiselt purju. 11. klassi noortest 48% leidis, et vähemalt pooled nende sõpradest joovad end igakuiselt purju.

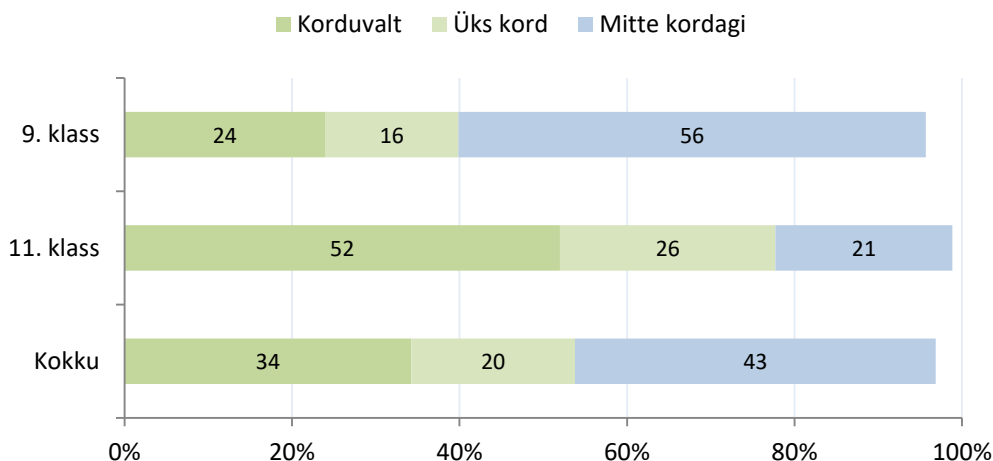
Joonis 26. Noorte sõbrad, kes noortele teadaolevalt joovad end vähemalt korra kuus purju ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

Ligikaudu kolmandik 9. ja 11. klassi õpilastest hindas, et nende tutvusringkonnas on üks inimene, kes tarvitab alkoholi liiga palju (Joonis 27). **9. klassi õpilastest 26%-l ja 11. klassi õpilastest 43%-l oli mitu sõpra või tuttavat, kes noorte arvates liiga palju alkoholi tarvitavad.**

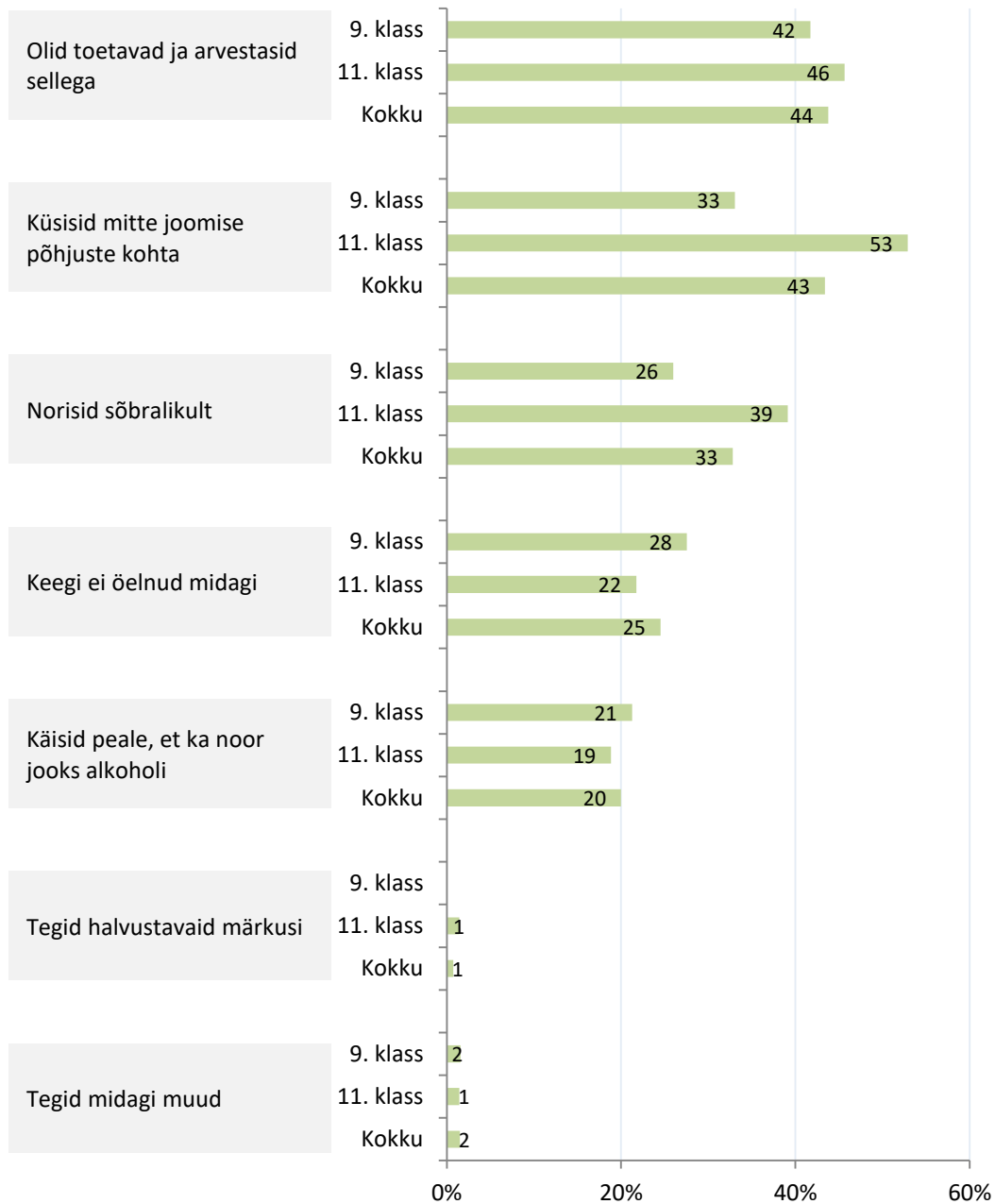

Joonis 27. Noorte omavanused sõbrad ja tuttavat, kes noorte arvates tarvitavad liiga palju alkoholi ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

9. klassi noortest 40% ning 11. klassi noortest 78% oli viibinud viimase 12 kuu jooksul seltskonnas, kus teised eakaaslased tarvitasid alkoholi, kuid noor ise ei tarvitanud (Joonis 28). **Üldjuhul reageerisid sõbrad noore alkoholi mittetarvitamisele sõbralikult** – näiteks oldi toetavad ja arvestati sellega (44%) või noriti sõbralikult (33%) (Joonis 29). **Neljandik vastanutest tõi välja, et keegi ei öelnud midagi selle peale.** Pooltelt 11. klassi õpilastelt ja kolmandikult 9. klassi õpilastelt küsiti põhjuste kohta, miks noor alkoholi ei tarvita. **Samas 20% vastajatest tõi välja, et seltskonnas käidi peale, et noor ikkagi jooks alkoholi.**

Joonis 28. Mitmel korral viimase 12 kuu jooksul on noor viibinud seltskonnas kus teised tema vanused on alkoholi tarvitanud, kuid noor ise ei ole ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

Joonis 29. Teiste reageering olukorrale, kus noor ei joonud alkoholi seltskonnas, kus teised temavastused jõid (valida võis mitu vastust; $N_{9. klass}=127$; $N_{11. klass}=138$; $N_{koguvalim}=265$).

Kokkuvõtvalt võib väita, et 81% noortest leiab, et nende sõprade seas leidub inimesi, kes tarvitavad alkoholi (peaaegu) iganädalaselt ja 68% noortest leiab, et nende sõprade seas leidub inimesi, kes joovad end igakuiselt purju. Võrreldes 11. klassiga, oli 9. klassi õpilaste hulgas vähem neid, kelle sõbrad iganädalaselt alkoholi tarvitasid või igakuiselt purju jõid. Üle poolte noortest tundis muret oma sõprade alkoholi tarvitamise pärast. Viimase 12 kuu jooksul oli 54% noortest viibinud seltskonnas, kus teised eakaaslased tarvitasid alkoholi, kuid noor ise mitte. Enamasti halvustavaid märkusi ei tehtud ning pigem oldi toetavad, noriti sõbralikult või küsiti mittetarvitamise põhjuste kohta.

Kodu

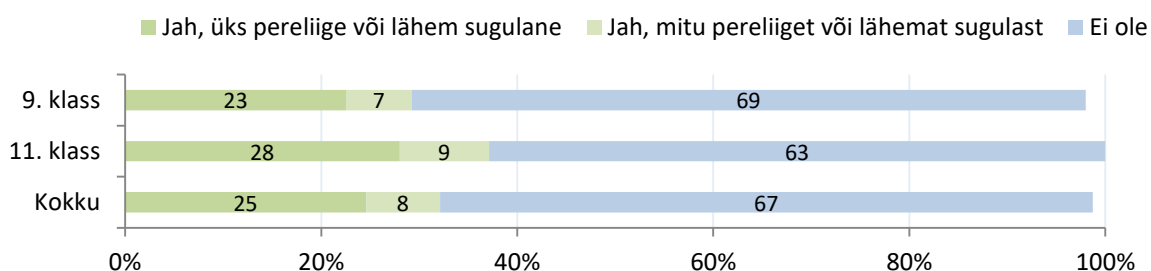
Alkoholi tarvitamisel on väga oluline roll ka kodul. Vanemate tarvitamise harjumused ja noore kokkupuude alkoholiga kodus keskkonnas mõjutavad noore poolt tehtavaid otsuseid alkoholi tarvitamisel. Selle tarvis uuriti noorte arvamust oma vanemate, pereliikmete ning lähemate sugulaste alkoholi tarvitamise kohta. Noortele esitati järgmised küsimused:

- Kas Sul on pereliikmeid või lähemaid sugulasi, kelle kohta Sa arvad, et nad tarvitavad liiga palju alkoholi?
- Milline Sinu pereliige või lähem sugulane tarvitab liiga palju alkoholi?
- Kas Sa oled kunagi mõelnud, et ühel Sinu vanematest võib olla probleeme alkoholi tarvitamisega?
- Kas Sa oled kunagi julgustanud oma vanemat alkoholi tarvitamisest loobuma?
- Kas Sa oled kunagi vaielnud või tülitsetud oma vanemaga, kui ta oli purjus?
- Kas Sa oled kunagi kuulnud oma vanemaid tülitsemas, kui vähemalt üks neist oli purjus?
- Kas Sa oled kunagi tahtnud peita või tühjaks valada vanema alkoholipudeleid?
- Kas Sa oled kunagi soovinud, et Sinu vanem lõpetaks alkoholi tarvitamise?

Samuti uuriti noortelt, kuidas suhtuvad nende vanemad noorte alkoholi tarvitamisele. Noortelt küsiti järgmised küsimused:

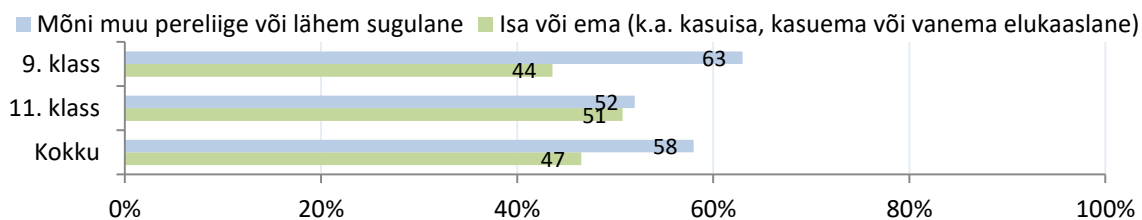
- Kas Su vanem või vanemad on teadlikud, et oled alkoholi joonud?
- Kui Sinu vanem või vanemad said teada, et Sa oled alkoholi joonud, siis kuidas ta/nad reageeris(id)?
- Mis Sa arvad, kuidas reageeriksid Sinu vanem või vanemad, kui nad saaksid teada, et Sa oled alkoholi joonud?
- Kas Sa oled oma vanema või vanematega alkoholi teemal vestelnud?
- Millistel teemadel oled vanematega rääkinud?
- Kuidas suhtuvad Sinu vanem või vanemad Sinu ealiste alkoholi tarvitamisele?

Vastajatest **25% leidis, et neil on üks pereliige või lähem sugulane, kes tarvitab liiga palju alkoholi** (Joonis 30). Ligikaudu 10% vastajatel oli mitu pereliiget või lähemat sugulast, kes tarvitavad noorte hinnangul liiga palju alkoholi.

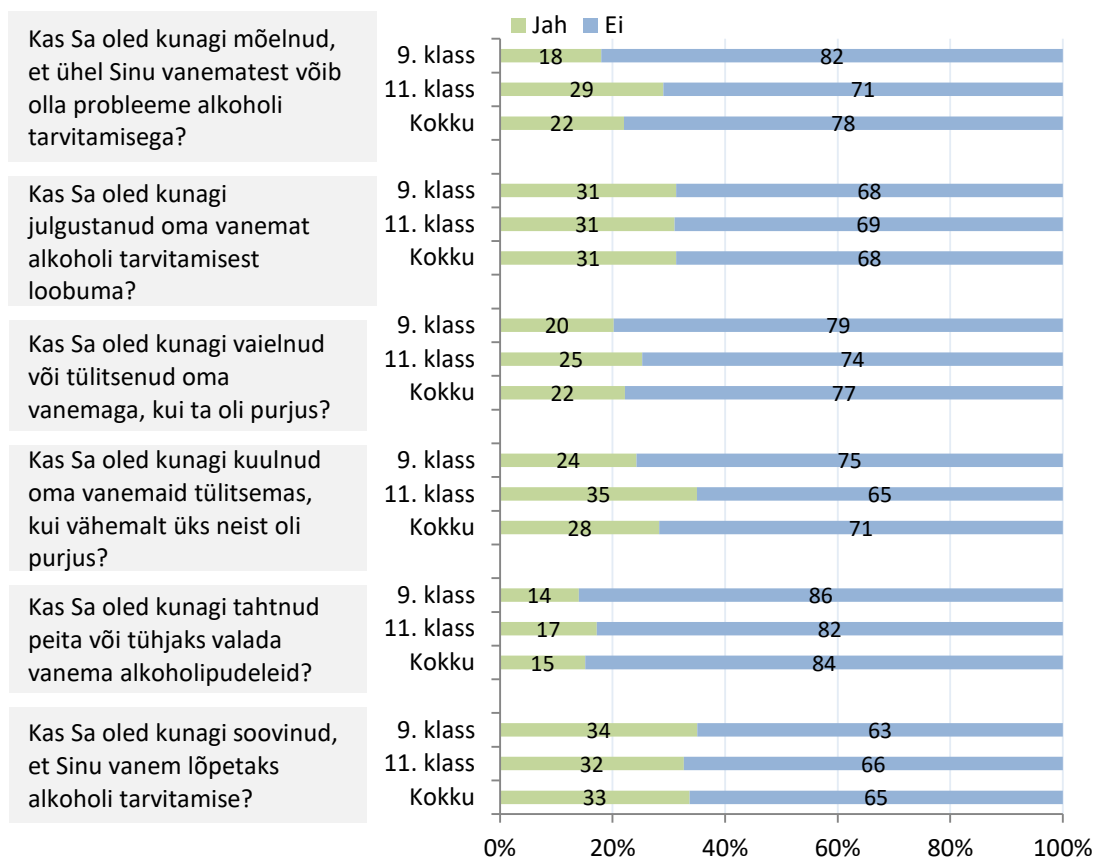
Joonis 30. Noorte pereliikmed või lähemad sugulased, kes noorte arvates tarvitavad liiga palju alkoholi ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvaim}=476$).

Ligi pooled noortest, kes vastasid, et vähemalt üks nende pereliige tarvitab liiga palju alkoholi, lisasid, et **liigtarvitajaks on isa või ema** (Joonis 31) ning **58% vastanutest leidis, et see on mõni muu pereliige**.

Joonis 31. Noored, kes leidsid, et nende isa või ema (k.a. kasuisa, kasuema või vanema elukaaslane) või nende mõni muu pereliige või lähim sugulane tarvitab liiga palju alkoholi ($N_{9. klass}=94$; $N_{11. klass}=65$; $N_{koguvalim}=159$).

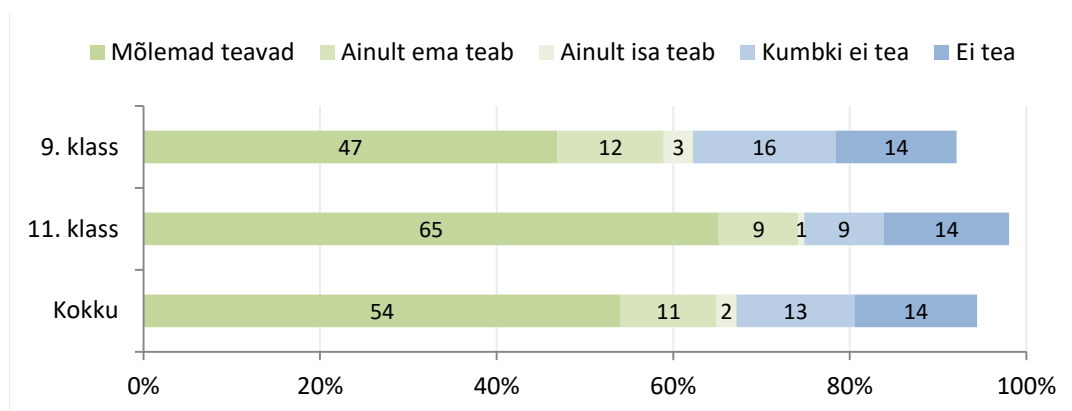
Järgnevalt esitati noortele kuus väidet nende vanemate alkoholi tarvitamise kohta. Olenemata sellest, et 82% 9. klassi õpilastest ja 71% 11. klassi õpilastest leidis, et nende vanematel ei ole probleeme alkoholi tarvitamisega, **soovis 33% vastanutest, et nende vanemad lõpetaksid alkoholi tarvitamise** ning 15% noortest oli mõelnud alkoholipudelite tühjaks valamise peale (Joonis 32). Kolmandik noortest väitis, et nad olid julgustanud oma vanemaid alkoholist loobuma ning 22% vastanutest oli tülitse nud oma vanemaga, kui vanem purjus oli. 9. klassi õpilastest 24% ja 11. klassi õpilastest 35% oli kuulnud, kuidas vanemad omavahel tülitsevad, kui vähemalt üks vanematest oli alkoholi tarvanud. **Iga neljas (25%) noor leidis, et vähemalt üks tema vanematest on alkoholi liigtarvitaja** (vastati „Jah“ vähemalt kolmele küsimusele) (9. klassi õpilastest 23%, 11. klassi õpilastest 29%). HBSC 2013/2014. õppeaasta uuringu²⁷ tulemused näitavad samuti, et ligikaudu igas neljandas peres esines alkoholi liigtarvitamist.

Joonis 32. Noorte hinnang vanemate alkoholi tarvitamisele ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

²⁷ <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/371>

Kui noortelt küsiti, kas vanemad on teadlikud noore alkoholi tarvitamisest, siis **9. klassi õpilastest 47% ja 11. klassi õpilastest 65% väitsid, et mõlemad vanemad teavad sellest** (Joonis 33). 11% õpilastest tõi välja, et ainult ema on teadlik alkoholi tarvitamisest ja 2%, et ainult isa teab. 13% õpilastest ütles, et kumbki vanem ei tea.

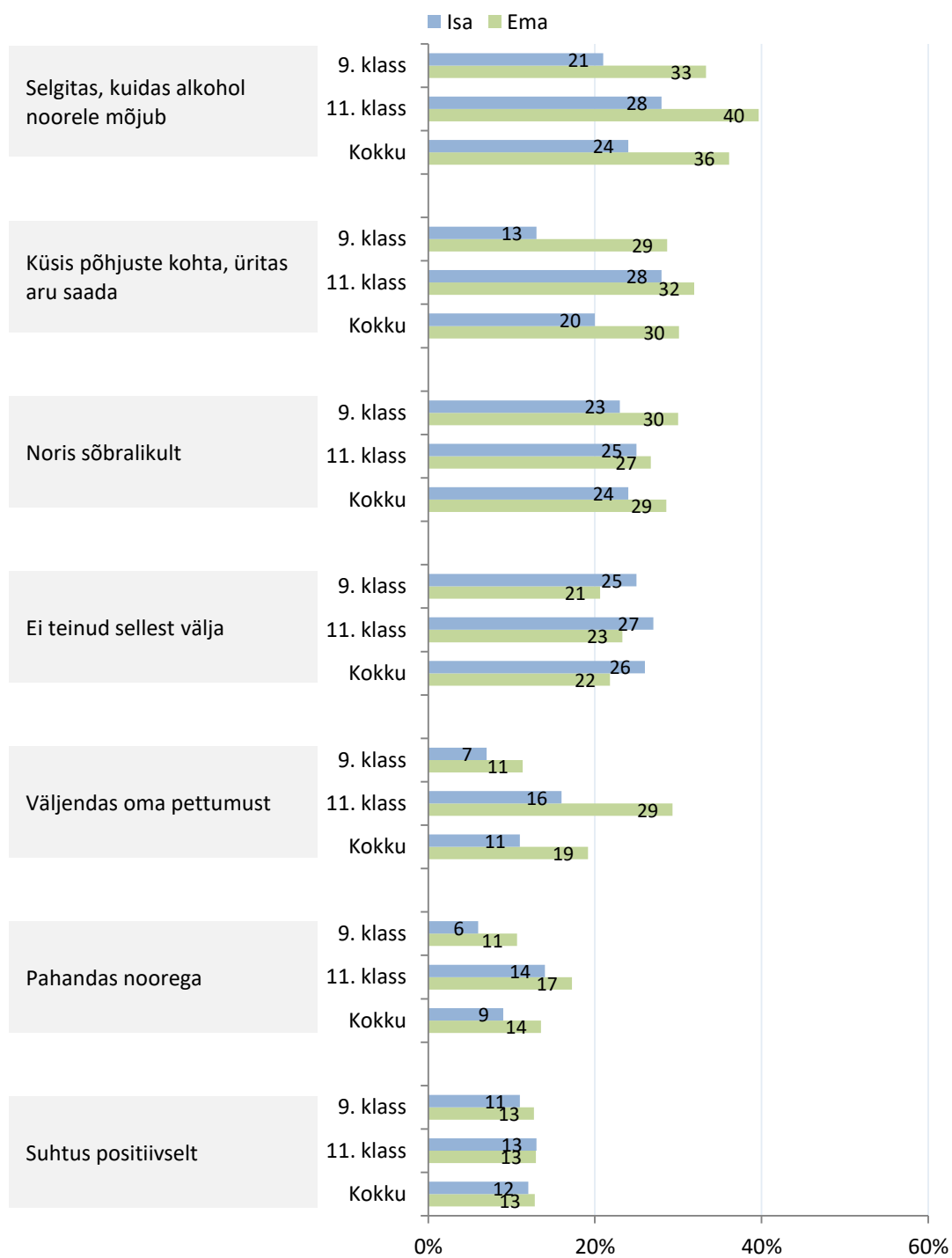

Joonis 33. Vanemate teadlikkus noorte alkoholi tarvitamisest²⁸ (N_{9. klass}=241; N_{11. klass}=155; N_{koguvalim}=396).

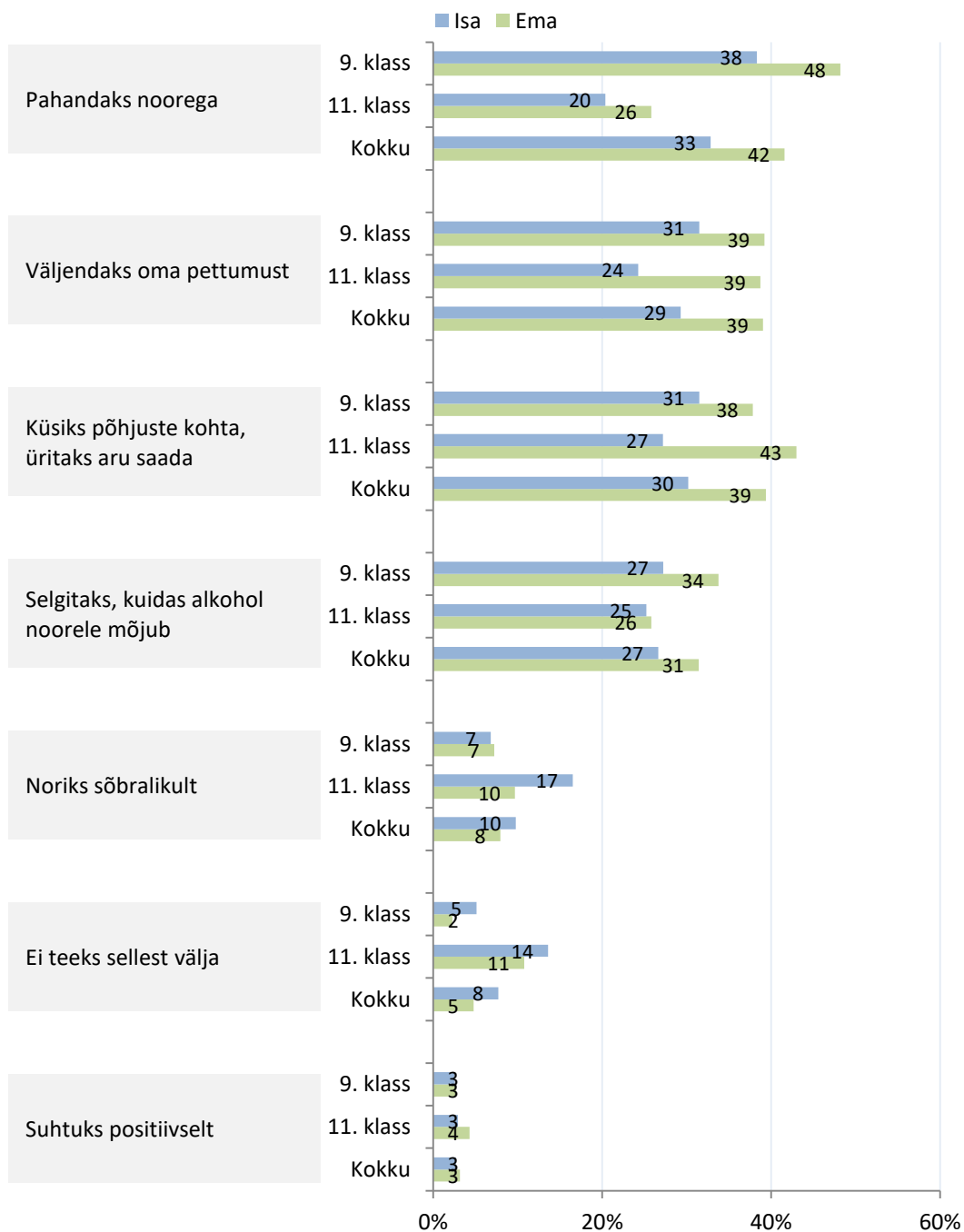
Järgnevalt kirjeldasid noored, kuidas vanemad reageerisid, kui nad said teada, et noor oli alkoholi tarvinud (Joonis 34). **Üldiselt selgitasid vanemad oma lastele, kuidas alkohol noorele mõjub** (24% vastanutest tõi välja, et isa selgitas ja 36%, et ema selgitas) ning **küsisid tarvitamise põhjuste kohta** (20% vastanutest märkis, et isa küsis ning 30%, et ema küsis). Noortest 11% tõi välja, et isa väljendas oma pettumust ning 19%, et ema tegi seda. 9% noortest ütles, et isa pahandas ja 14%, et ema pahandas noorega alkoholi tarvitamise tõttu. **Samas tuli ka ette, et vanemad norisid sõbralikult** (24% vastanutest märkis, et isa noris ja 29%, et ema noris) **või suhtusid asja positiivselt** (12% vastanutest isa puhul ja 13% ema puhul). **Õpilastest 26% ütles, et isa ei teinud sellest üldse välja ja 22% ütles, et ema ei teinud sellest välja.**

Õpilastelt, kes ei olnud alkoholi tarvinud või kes vastasid, et nende vanemad ei tea nende alkoholi tarvitamise kohta, küsiti, kuidas nende arvates reageeriks nende vanem või vanemad, kui nad saaksid teada, et noor on alkoholi joonud (Joonis 35). **Noored arvasid, et nende vanemad pahandaksid nendega** (33% vastajatest leidis, et isa pahandaks ning 42%, et ema oleks pahandaks) **ja oleksid pettunud** (29% vastajatest leidis, et isa oleks pettunud ning 39%, et ema oleks pettunud). Ligikaudu kolmandik noortest vastas, et nende vanemad küsiks alkoholi tarvitamise põhjuste kohta (30% vastas, et isa küsiks ning 39%, et ema teeks seda) ning selgitaks alkoholi mõju noorele (27% vastas, et isa selgitaks ning 31%, et ema selgitaks). **Alla 10% vastanutest arvas, et vanemad noriks sõbralikult, suhtuksid positiivselt või ei teeks üldse sellest välja.**

²⁸ Analüüsi on kaasatud vastajad, kes on alkoholi tarvinud. Analüüsist on välja jäetud 7 täisealise noore vastused (11. klassi õpilased).

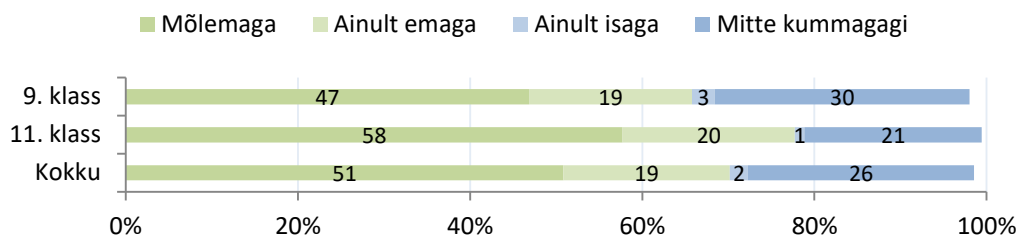
Joonis 34. Vanemate reaktsioon, kui nad said teada, et noor on alkoholi tarvitanud (valida võis mitu vastust; $N_{9. klass}=150$; $N_{11. klass}=116$; $N_{koguvalim}=266$).

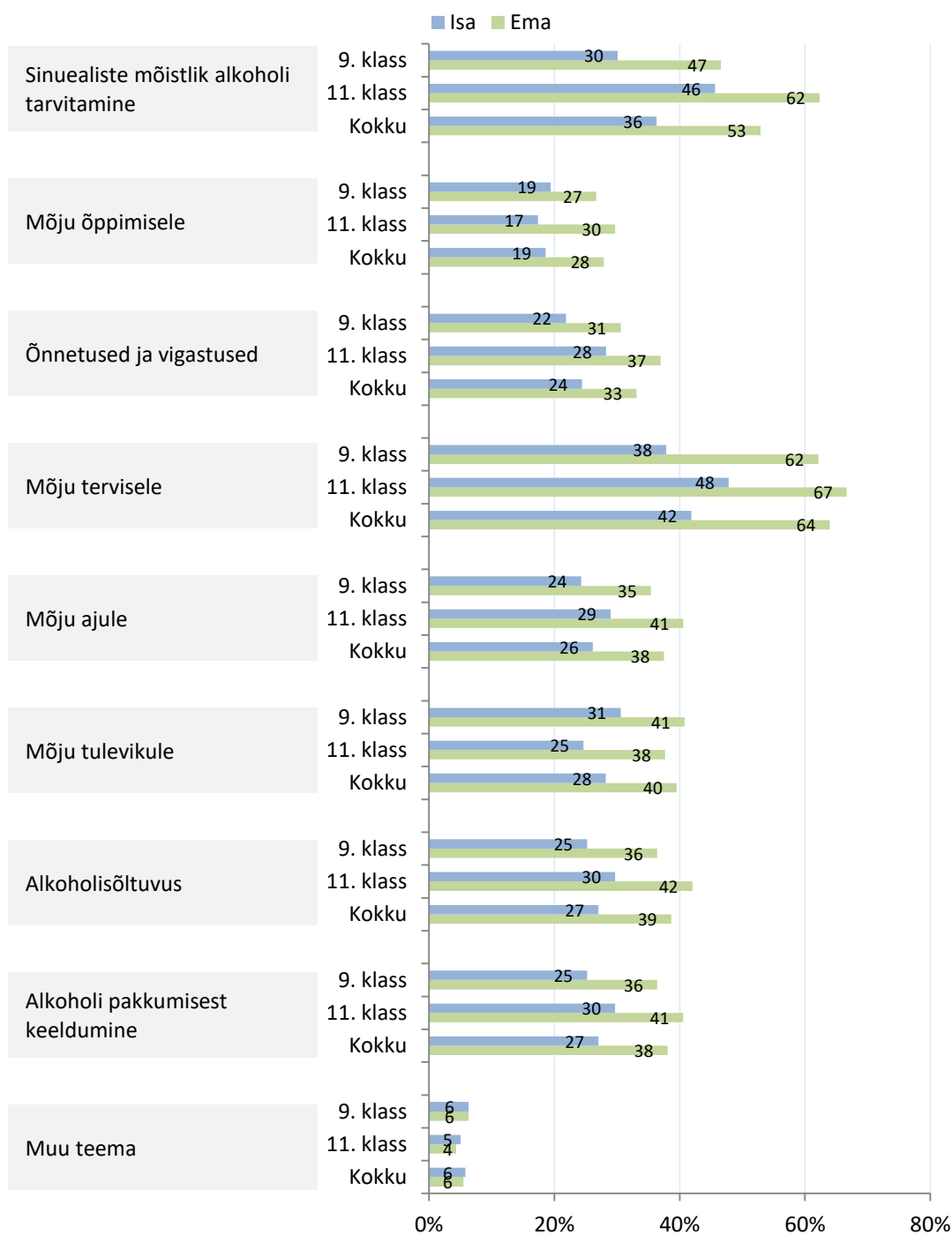
Joonis 35. Noorte²⁹ hinnang vanemate reaktsioonile, kui nad saaksid teada, et noor on alkoholi tarvitanud (valida võis mitu vastust; Isa: N_{9. klass}=235; N_{11. klass}=103; N_{koguvalim}=338 | Ema: N_{9. klass}=222; N_{11. klass}=93; N_{koguvalim}=315).

Pooled noortest olid vestelnud mõlema vanemaga alkoholi teemal, 19% oli vestelnud ainult emaga, 2% ainult isaga ning ülejäänud vastajad (26%) ei olnud nendest teemadest oma vanematega rääkinud (Joonis 36). Joonisel 37 on välja toodud, kui suur osa noortest alkoholi teemadel ema ja isaga rääkinud oli. Kõige rohkem õpilasi tõi välja, et oli emaga (64%) või isaga (42%) rääkinud alkoholi mõjust tervisele. **Pooled vastanutest olid emaga ja 36% isaga rääkinud mõistlikust alkoholi tarvitamisest.** Harvem mainiti alkoholi mõju õppimisele.

²⁹ Analüüsist on välja jäetud 7 täisealise noore vastused (11. klassi õpilased)

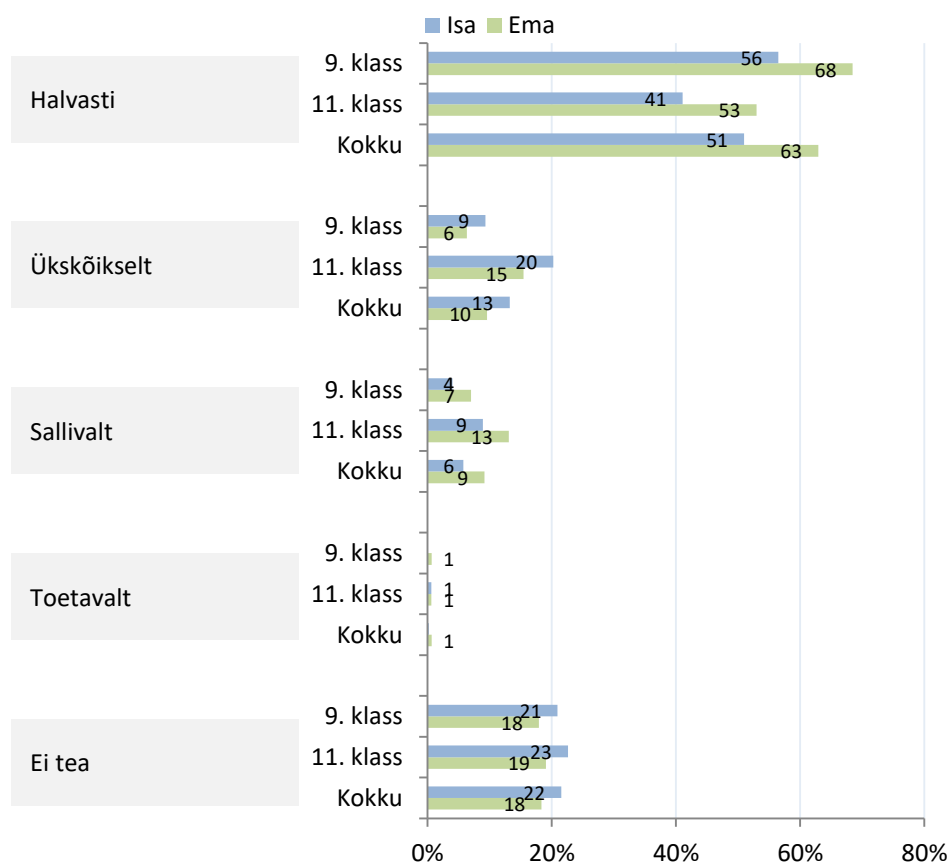

Joonis 36. Vanematega alkoholi teemal vestlemine ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

Joonis 37. Teemad, millest vanematega on arutletud (valida võis mitu vastust; $N_{9. klass}=206$; $N_{11. klass}=138$; $N_{koguvalim}=344$).

Kui noortel paluti hinnata oma vanemate suhtumist teiste samavanade noorte alkoholi tarvitamisesse, siis **51% noortest leidis, et nende isad suhtuvad sellesse halvasti ning 63% noortest leidis, et nende emad suhtuvad sellesse halvasti** (Joonis 38). Võrreldes 11. klassi õpilastega oli **9. klassi õpilaste hulgas rohkem neid, kes leidsid, et vanemad suhtuvad halvasti noorte alkoholi tarvitamisesse. Ligikaudu 20% noortest ei osanud sellele küsimusele vastata ning väike osa noortest leidis, et nende vanemad suhtuvad noorte alkoholi tarvitamisesse ükskõikselt või sallivalt.**

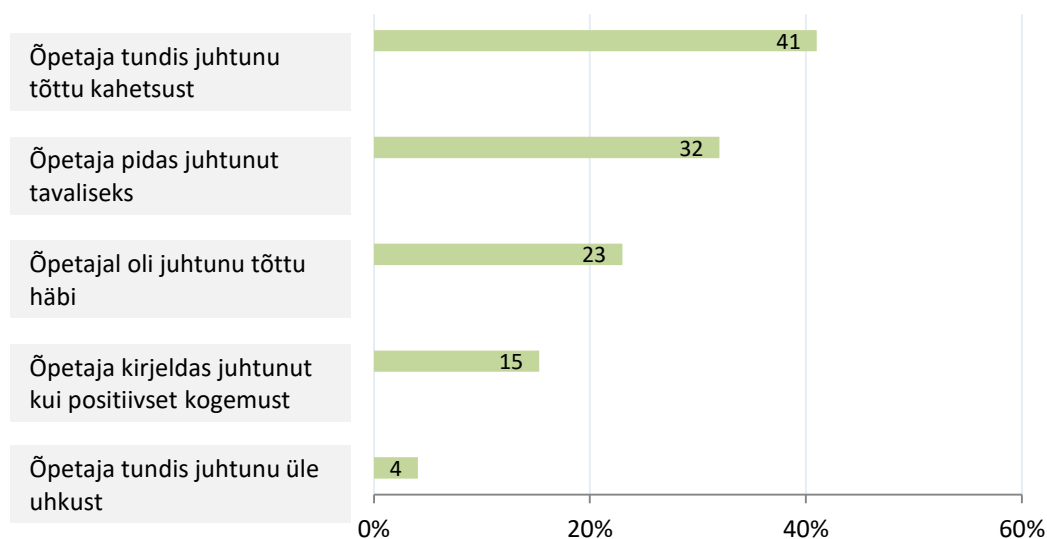
Joonis 38. Noorte³⁰ hinnang vanemate hoiakutele sama vanade noorte alkoholi tarvitamisesse ($N_{9.klass}=301$; $N_{11.klass}=168$; $N_{koguvalim}=469$).

Kokkuvõtvalt, kolmandik noortest leidis, et neil on vähemalt üks pereliige või lähem sugulane, kes tarvitab alkoholi liiga palju. Igas neljandas kodus esines noorte hinnangul alkoholi liigtarvitamist vähemalt ühe vanema poolt. Üle poolte noorte hinnangul on vanemad teadlikud noorte alkoholi tarvitamisest. Üldjuhul vanemad selgitasid, kuidas alkohol noorele mõjub ning küsisid tarvitamise põhjuste kohta. Samas osa noortest tõi välja, et vanemad norisid sõbralikult või suhtusid alkoholi tarvitamisse positiivselt. Noored, kes ei olnud alkoholi taritanud või kelle vanemad ei teadnud nende alkoholi tarvitamisest, arvasid, et nende vanemad väljendaksid oma pettumust ning pahandaksid nendega. Alkoholist üldiselt räägitakse lastega ning 72% vastanutest oli alkoholi teemal rääkinud vähemalt ühe vanemaga. Kuigi paljud noored olid rääkinud vanematega alkoholi mõjust tervisele, oli üle poole vastanutest rääkinud emaga ja kolmandik vastanutest isaga mõistlikust alkoholi tarvitamisest. Üle poole noortest leidis, et nende vanemad suhtuvad halvasti noorte alkoholi tarvitamisesse, kuid samas ligikaudu 20% vastajatest ei teadnud, milline on nende vanemate hoiak noorte alkoholi tarvitamise osas.

³⁰ Analüüsist on välja jäetud 7 täisealise noore vastused (11. klassi õpilased)

Kool

Uuringus osalejatelt küsiti, kas **mõni nende õpetajatest on rääkinud oma kogemustest alkoholiga. Ligikaudu viiendik (21%) vastas, et seda on juhtunud.** Joonisel 39 on välja toodud noorte hinnangud õpetajate muljetele oma kogemustest alkoholiga. Õpilastest **41% leidis, et õpetaja tundis enda alkoholi tarvitamise pärast kahetsust ning 23% leidis, et õpetajal oli juhtunu tõttu häbi.** Kolmandiku arvates pidas õpetaja alkoholi tarvitamist tavaliseks ja 15% õpilastest leidis, et õpetaja kirjeldas alkoholi tarvitamist kui positiivset kogemust.

Joonis 39. Noorte hinnang õpetajate muljetest oma kogemustest alkoholiga (valida võis mitu vastust; $N_{\text{koguvalem}}=98$).

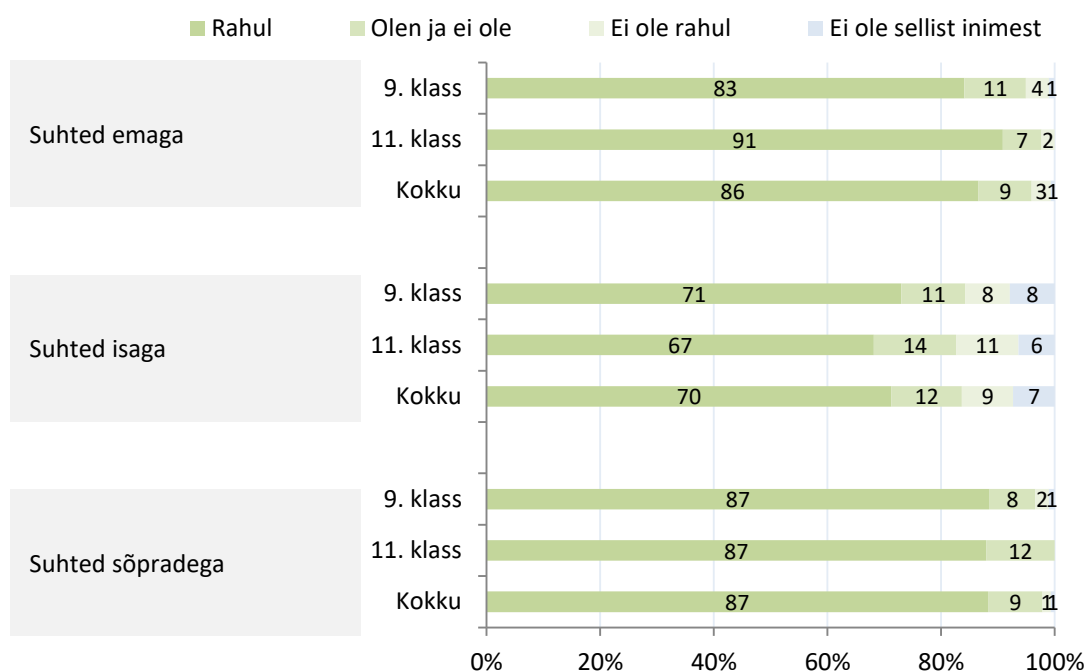
Suhted lähedastega

Noorte riskikäitumise väljakujunemisel (ja ka süvenemisel) on oluline roll suhtel noort ümbritsevate inimestega. Rahulolu suhtes vanemate ja sõpradega ning võimalus oma muresid lähedaste inimestega jagada, näitavad sotsiaalse toetuse olemasolu noore elus.

Et teada saada, kuidas noored hindavad oma suhteid lähedastega küsiti neilt järgnevad küsimused:

- Kuidas Sa üldjoontes oled rahul oma suhetega ema, isa ja sõpradega?
- Kui kerge on Sul oma muredest rääkida järgnevale pereliimetele ja sõpradele?

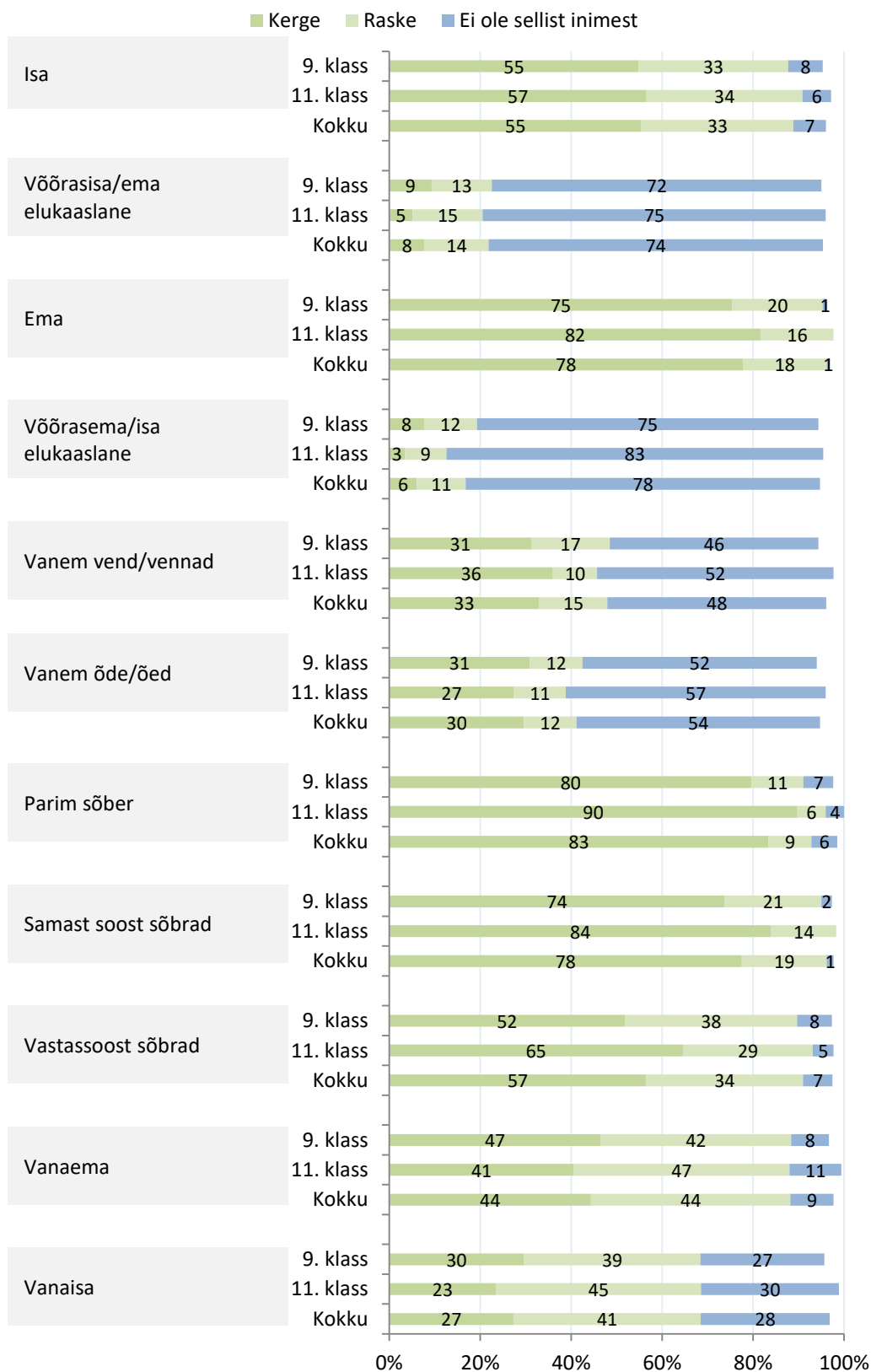
Kui suhetega emaga oli rahul 86% vastanud noortest, siis suhetega isaga oli rahul 70% (Joonis 40). Suhteid sõpradega hindasid rahuolevaks 87% vastanutest.

Joonis 40. Noorte rahulolu³¹ suhetes ema, isa ja sõpradega ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

Oma muredest oli vastanute hinnangul kõige kergem rääkida oma parimale sõbrale (83%), samast soost sõpradele (78%) ja emale (78%) (Joonis 41). **Isale muredest rääkimist hindas kergeks 55% vastanutest ning raskeks 33% vastanutest.**

³¹ **Rahul** – „Väga rahul“ ja „Rahul“; **Ei ole rahul** – „Mitte eriti“ ja „Üldse mitte“ (vt lisaks Joonis 49)

Joonis 41. Muredest rääkimise kergus³² noore lähikonda kuuluvate inimestega ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

³² **Kerge** – „Väga kerge“ ja „Kerge“; **Raske** – „Raske“ ja „Väga raske“ (vt lisaks Joonis 50)

Kokkuvõte

Terve Eesti Sihtasutus viis 2016. aasta septembris Tartu linna koolides läbi uuringu „Alkoholi kättesaadavus, tarvitamine ja sellega seotud hoiakud“, mis on osa Terve Eesti Sihtasutuse poolt koordineeritavast ning Hasartmängumaksu Nõukogu poolt finantseeritavast projektist „Koos õppimine parema alkoholipoliitika jaoks“. Uuring viidi läbi Tartu linna üldhariduskoolide 9. ja 11. klasside õpilaste hulgas, kes olid valdavalt vanuses 15–17-aastat. Vastav vanusrühm oli valitud uuringusse alkoholi tarvitamise ning kättesaadavuse näitajaid silmas pidades. Kokku osales uuringus 15 koolist 476 õpilast.

Järgnevalt on välja toodud olulisemad uuringu tulemused:

Alkoholi tarvitamisega seotud hoiakud

- Suur osa 9. klassi õpilastest suhtus pigem taunivalt omaealiste alkoholi tarvitamisesse:
 - Ligikaudu 90% leidis, et nende vanused noored ei tohiks alkoholi juua ja et neile ei meeldi, kui nende eakaaslased end purju joovad;
 - Üle 70% leidis, et omaealiste purjus olemist ei kiideta heaks ning et täiskasvanu ei tohiks 16–17-aastasele alkoholi pakkuda;
 - Ligikaudu 70% leidis, et vanemad ei tohiks tähtpäevadel noortele alkoholi pakkuda ning et seltskonnas alkoholi joomine ei tee pidu lõbusamaks;
 - Üle 80% ei pidanud koos vanematega kodus õhtusöögi ajal alkoholi tarvitamist 16-aastase noore poolt sobilikuks;
 - Ligikaudu 80% leidis, et 16-aastaselt noorel ei ole sobilik alkoholi tarvitada nii omavanuste kui ka täiskasvanud sõprade ja tuttavatega väljas olles;
 - Ligikaudu 70% leidis, et teiste omavanustega sõbra sünnipäeva tähistades ei ole sobilik 16-aastaselt noorel alkoholi tarvitada;
 - Ligikaudu 60% leidis, et pere ringis sünnipäeva või muud tähtpäeva tähistades ei ole sobilik 16-aastaselt noorel alkoholi tarvitada.
- 11. klassi õpilaste hoiakud olid mõnevõrra liberaalsemad:
 - Ligikaudu 60% leidis, et neile ei meeldi, kui nende eakaaslased end purju joovad;
 - Pooled leidsid, et vanemad ei tohiks tähtpäevadel noortele alkoholi pakkuda ning et täiskasvanu ei tohiks üldse 16–17-aastasele alkoholi pakkuda;
 - Veidi alla poolte leidis, et nende vanused noored ei tohiks alkoholi juua;
 - Ligikaudu 40% leidis, et omaealiste purjus olemist ei kiideta heaks ning et seltskonnas alkoholi joomine ei tee pidu lõbusamaks;
 - Ligikaudu 70% ei pidanud koos vanematega kodus õhtusöögi ajal alkoholi tarvitamist 16-aastase noore poolt sobilikuks;
 - Ligikaudu pooled leidsid, et 16-aastaselt noorel ei ole sobilik alkoholi tarvitada nii omavanuste kui ka täiskasvanud sõprade ja tuttavatega väljas olles;
 - Ligikaudu kolmandik leidis, et nii pere ringis sünnipäeva või muud tähtpäeva tähistades kui ka teiste omavanustega sõbra sünnipäeva tähistades ei ole sobilik 16-aastaselt noorel alkoholi tarvitada.
- Mõlemas vanuses õpilased nõustusid suures enamuses (98%) väitega „Inimene, kes on alkoholi tarvitanud, ei tohiks autot juhtida“.

Alkoholi kättesaadavus

- Uuringus osalejad pidasid kõige kergemini kättesaadavamaks lahjasid alkohoolseid jooke ning kõige vähem kergemini kättesaavamaks kanget alkoholi. 9. klassi õpilastest 8% ja 11. klassi õpilastest 30% oli endale ise alkoholi ostnud.
- Üle 60% noortest, kes olid alkoholi ise ostnud, olid ostnud seda avalikul üritusel, toidupoes või meelelahutusasutuses.
- Enamus noortest oli saanud alkoholi kas mõne omavanuse sõbra käest või mõne täiskasvanu käest.
- Veerand õpilastest tõi välja, et nende vanemad olid alkoholi neile ostnud ja üle poolte, et nende vanemad olid neile alkoholi pakkunud.

Alkoholi tarvitamine

- Kuigi 9. klassi õpilased suhtusid alkoholi tarvitamisesse üleüldiselt taunivalt, oli neist 80% elu jooksul alkoholi tarvitanud. Viimase 12 kuu jooksul oli alkoholi tarvitanud 61% ja viimase 30 päeva jooksul 21%.
- 11. klassi puhul, kus alkoholi tarvitamisesse suhtuti liberaalsemalt, oli alkoholi tarvitanud 92% vastajatest. Viimase 12 kuu jooksul oli alkoholi tarvitanud 85% ja viimase 30 päeva jooksul 57% õpilastest.
- 9. klassi suhtumist peegeldab ka asjaolu, et viimase 30 päeva jooksul oli purjus olnud vaid 7% vastajatest kui 11. klassi puhul oli see näitaja märgatavalt kõrgem – 25%. Elu jooksul oli alkoholi tarvitanud noortest olnud purjus 34% 9. klassi õpilastest ja 74% 11. klassi õpilastest.
- Esimesel korral tarvitati valdavalt lahjemaid alkohoolseid jooke ning seda tehti enamasti koos sõprade või vanematega.
- Vastajad, kes olid viimase 12 kuu jooksul alkoholi tarvitanud, olid seda enamasti teinud kas sõprade kodus, enda kodus, avalikel üritustel, meelelahutuskohtades või tänaval/pargis ning alkoholi said nad omaelistelt ja täisealistelt sõpradelt, kuid ka vanematelt.

Alkoholi tarvitamisega seotud tagajärjed

- Olenemata sellest, et noored tajusid alkoholi tarvitamisega seotud negatiivseid riske leiti, et alkoholi tarvitades on näiteks lõbus olla ja ollakse sõbralik.
- Valdav enamus noortest ei olnud viimase 12 kuu jooksul kogenud ebameeldivaid tagajärgi alkoholi tarvitades.
- Olenemata noorte taunivast hoiakust purjus peaga auto juhtimisse, oli pea iga kümnes noor viimase 12 kuu jooksul sõitnud autos, mille juht oli purjus.
- Vastajad tõid välja, et avalikus ruumis (tänavatel ning avalikel üritustel) on näha liiga palju purjus inimesi ja osa vastajatest omas ka negatiivset kokkupuudet purjus inimestega.

Alkohol ja keskkond – sõbrad

- 81% noortest leidis, et neil on sõpru, kes tarvitavad alkoholi (peaaegu) iganädalaselt ja 68% noortest leidis, et neil on sõpru, kes joovad end igakuiselt purju.
- Võrreldes 11. klassiga, oli 9. klassi õpilaste hulgas vähem neid, kelle sõbrad iganädalaselt alkoholi tarvitasid või igakuiselt end purju jõid.
- Üle poolte noortest tundis muret oma sõprade alkoholi tarvitamise pärast.

- Viimase 12 kuu jooksul oli 54% noortest viibinud seltskonnas, kus teised eakaaslased tarvitasid alkoholi, kuid noor ise mitte. Enamasti halvustavaid märkusi ei tehtud ning pigem oldi toetavad, noriti sõbralikult või küsiti mittetarvitamise põhjuste kohta.

Alkohol ja keskkond – kodu

- Kolmandik noortest leidis, et neil on vähemalt üks pereliige või lähem sugulane, kes tarvitab alkoholi liiga palju.
- Igas neljandas kodus esines noorte hinnangul alkoholi liigtarvitamist vähemalt ühe vanema poolt.
- Üle poolte noorte hinnangul on vanemad teadlikud noorte alkoholi tarvitamisest.
- Üldjuhul vanemad selgitasid, kuidas alkohol noorele mõjub ning küsisid tarvitamise põhjuste kohta, kui said teada, et noor oli alkoholi tarvitanud. Samas osa noortest tõi välja, et vanemad norisid sõbralikult või suhtusid alkoholi tarvitamisse positiivselt.
- Noored, kes ei olnud alkoholi tarvitanud või kelle vanemad ei teadnud nende alkoholi tarvitamisest, arvasid, et nende vanemad suhtuksid halvasti ning pahandaksid nendega, kui nad saaksid teada, et noor on alkoholi tarvitanud.
- Alkoholist üldiselt räägitakse noortega ning 72% vastanutest oli alkoholi teemal rääkinud vähemalt ühe vanemaga.
- Kuigi paljud noored olid rääkinud vanematega alkoholi mõjust tervisele, oli üle poole vastanutest rääkinud emaga ja kolmandik vastanutest isaga ka mõistlikust alkoholi tarvitamisest.
- Üle poole noortest leidis, et nende vanemad suhtuvad halvasti noorte alkoholi tarvitamisse, kuid ligikaudu 20% vastajatest ei teadnud, milline on nende vanemate hoiak noorte alkoholi tarvitamise osas.

Alkohol ja keskkond – kool

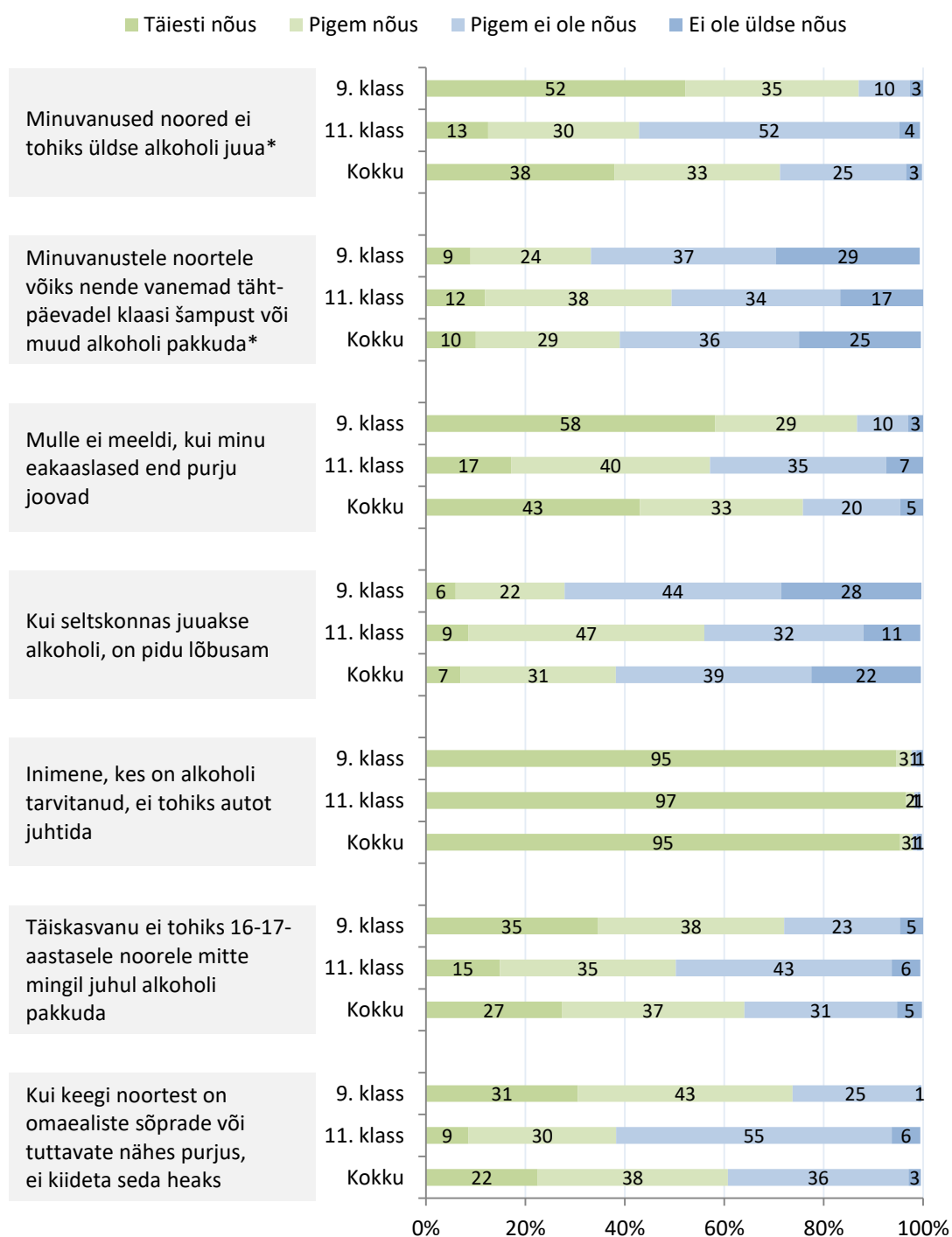
- Ligikaudu viiendik õpilastest tõi välja, et mõni õpetajatest on rääkinud oma kogemustest alkoholiga.
- Õpilastest 41% leidis, et õpetaja tundis enda alkoholi tarvitamise pärast kahetsust ning 23% leidis, et õpetajal oli juhtunu tõttu häbi. Kolmandiku arvates pidas õpetaja alkoholi tarvitamist tavaliseks ja 15% õpilastest leidis, et õpetaja kirjeldas alkoholi tarvitamist kui positiivset kogemust.

Suhted lähedastega

- Suhetega sõpradega oli rahul 87% vastanutest, suhetega emaga 86% vastanutest ning suhetega isaga oli rahul 70% noortest.
- Oma muredest oli vastanute hinnangul kõige kergem rääkida oma primale sõbrale (83%), samast soost sõpradele (78%) ja emale (78%). Isale muredest rääkimist hindas kergeks 55% vastanutest.

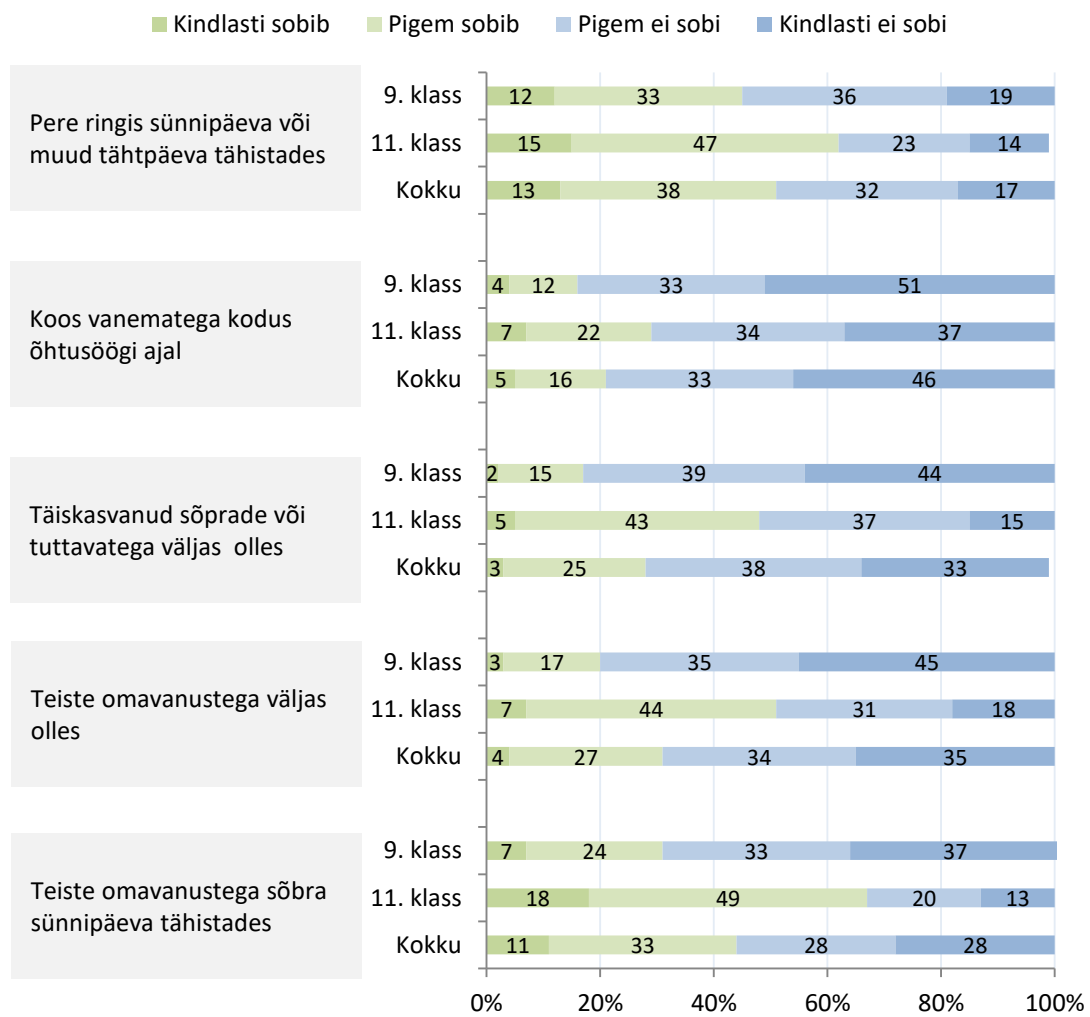
Lisajoonised

Alkoholi tarvitamisega seotud hoiakud

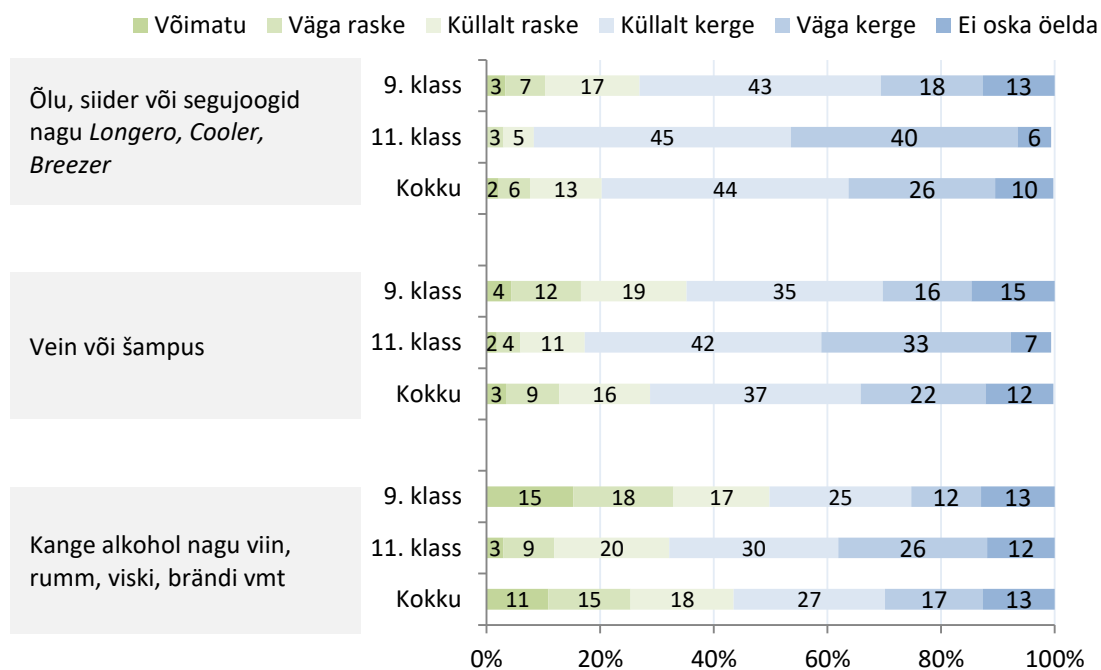
Joonis 42. Noorte alkoholi tarvitamisega seotud hoiakud³³ (N_{9. klass}=301; N_{11. klass}=175; N_{koguvalim}=476).

³³ *Antud väidete puhul on analüüsist välja jäetud 7 täisealise noore vastused (11. klassi õpilased)

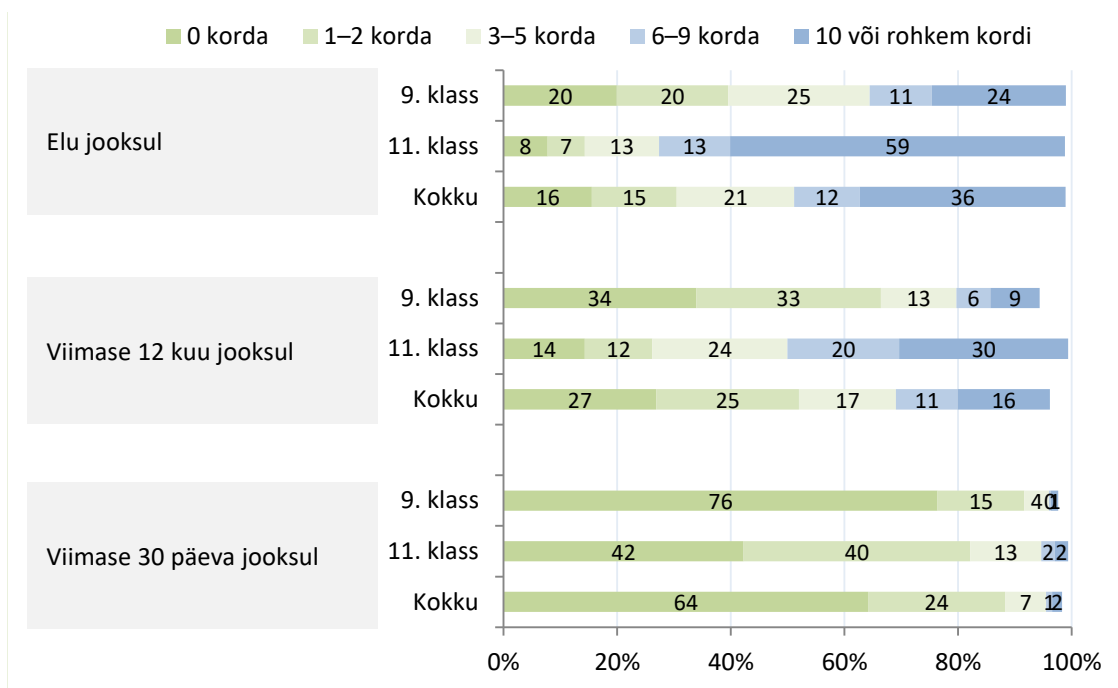
Joonis 43. Noorte hoiakud seotult olukordadega, kus 16-aastane noor joob pudeli õlut, siidrit või klaasi veini ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

Alkoholi kättesaadavus

Joonis 44. Noorte³⁴ hinnang alkoholsete jookide kättesaadavusele ($N_{9. \text{ klass}}=301$; $N_{11. \text{ klass}}=168$; $N_{\text{koguvalim}}=469$).

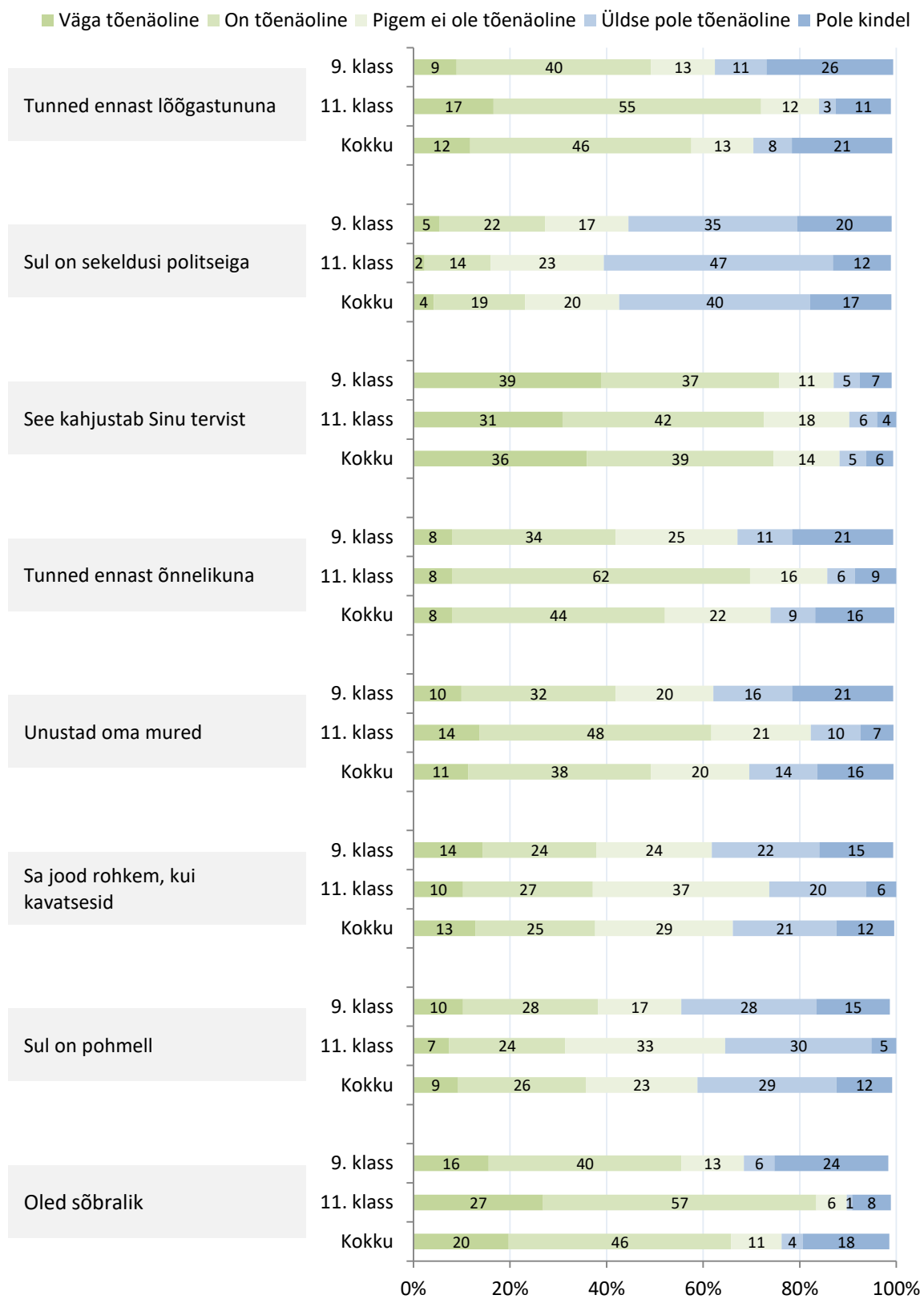
Alkoholi tarvitamine

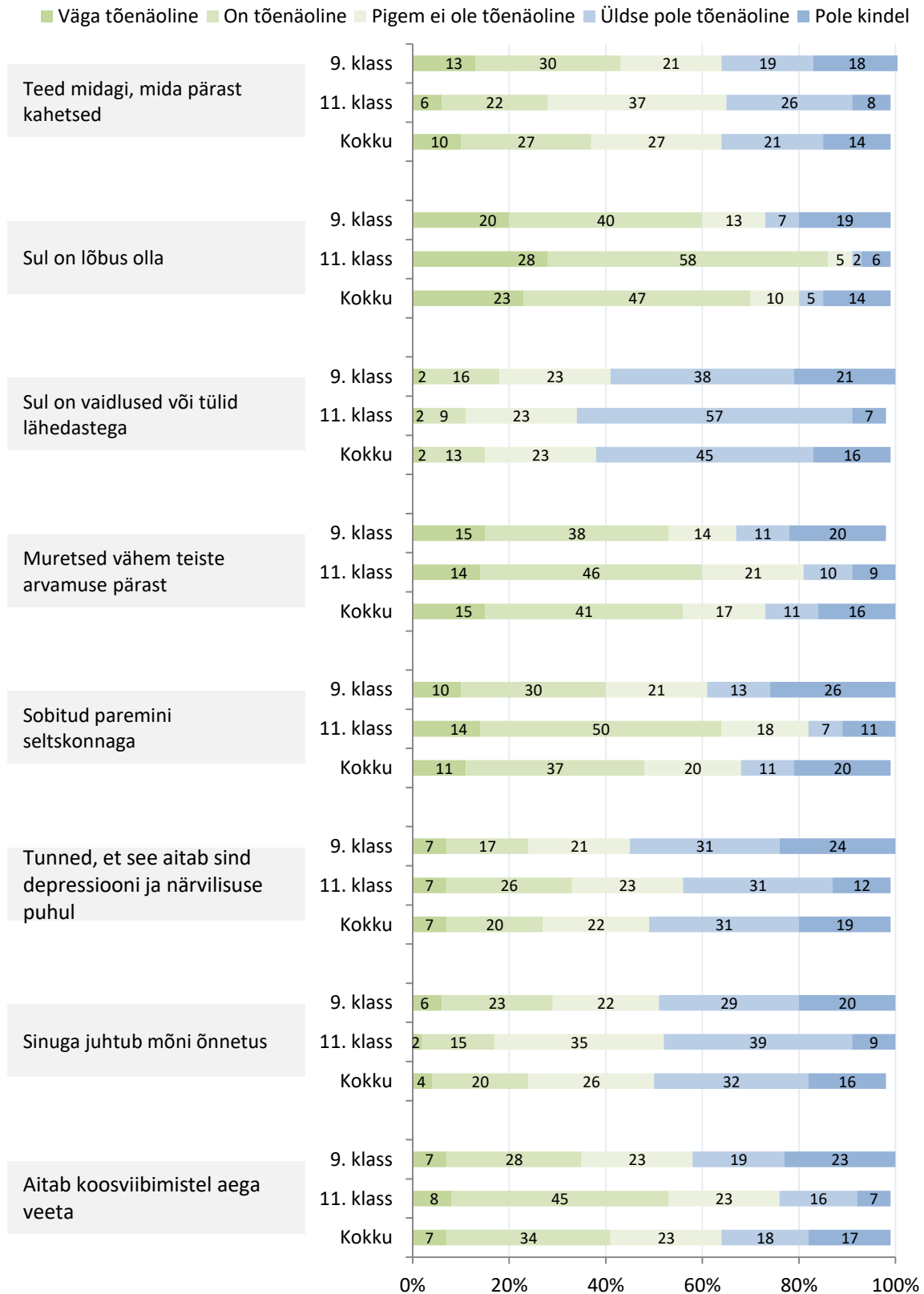
Joonis 45. Alkoholsete jookide tarvitamise sagedus³⁴ ($N_{9. \text{ klass}}=301$; $N_{11. \text{ klass}}=168$; $N_{\text{koguvalim}}=469$).

³⁴ Analüüsist on välja jäetud 7 täisealise noore vastused (11. klassi õpilased)

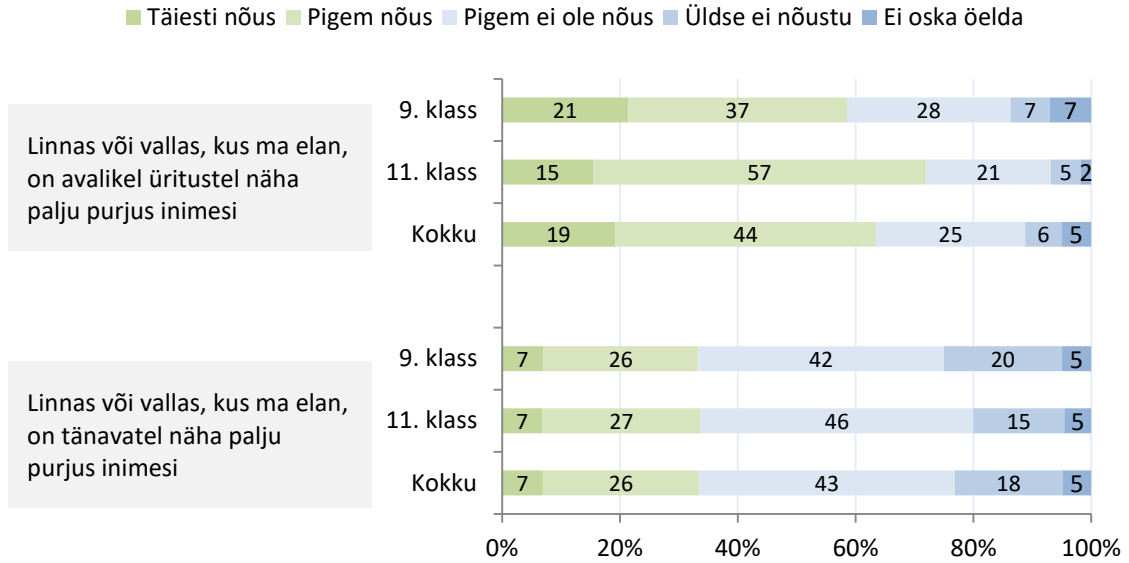
Alkoholi tarvitamisega seotud tagajärjed

Joonis 46. Noorte hinnangud alkoholi tarvitamise tagajärgedele ($N_{9. \text{ klass}}=301$; $N_{11. \text{ klass}}=175$; $N_{\text{koguvalim}}=476$) (Jätkub järgmisel joonisel).

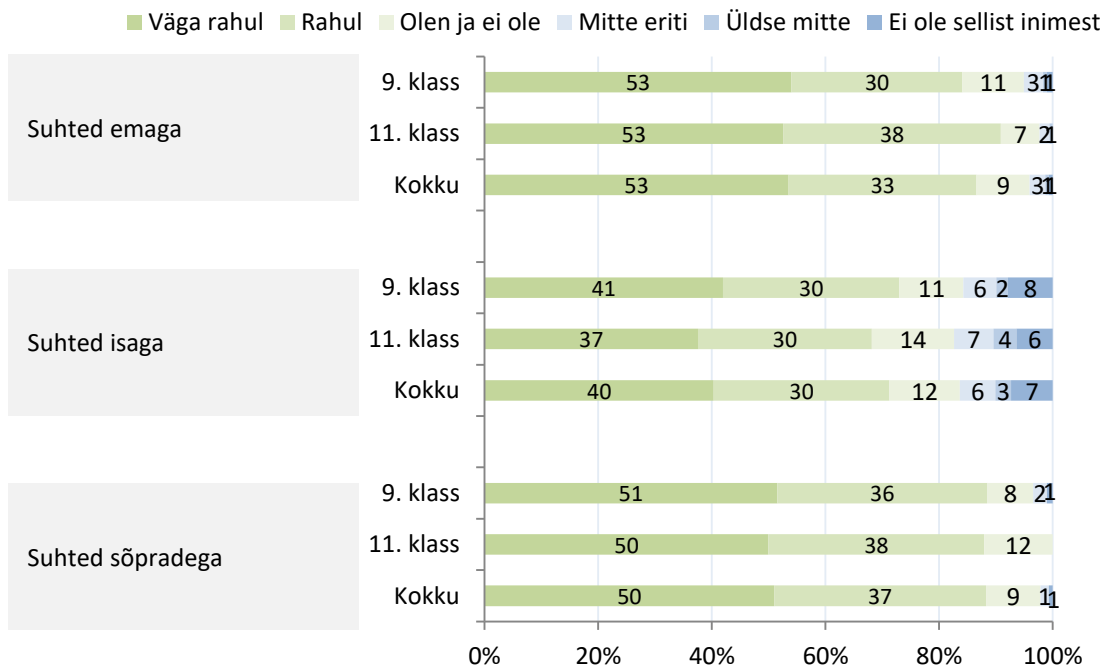

Joonis 47. Noorte hinnangud alkoholi tarvitamise tagajärgedele ($N_{9. \text{ klass}}=301$; $N_{11. \text{ klass}}=175$; $N_{\text{koguvalim}}=476$).

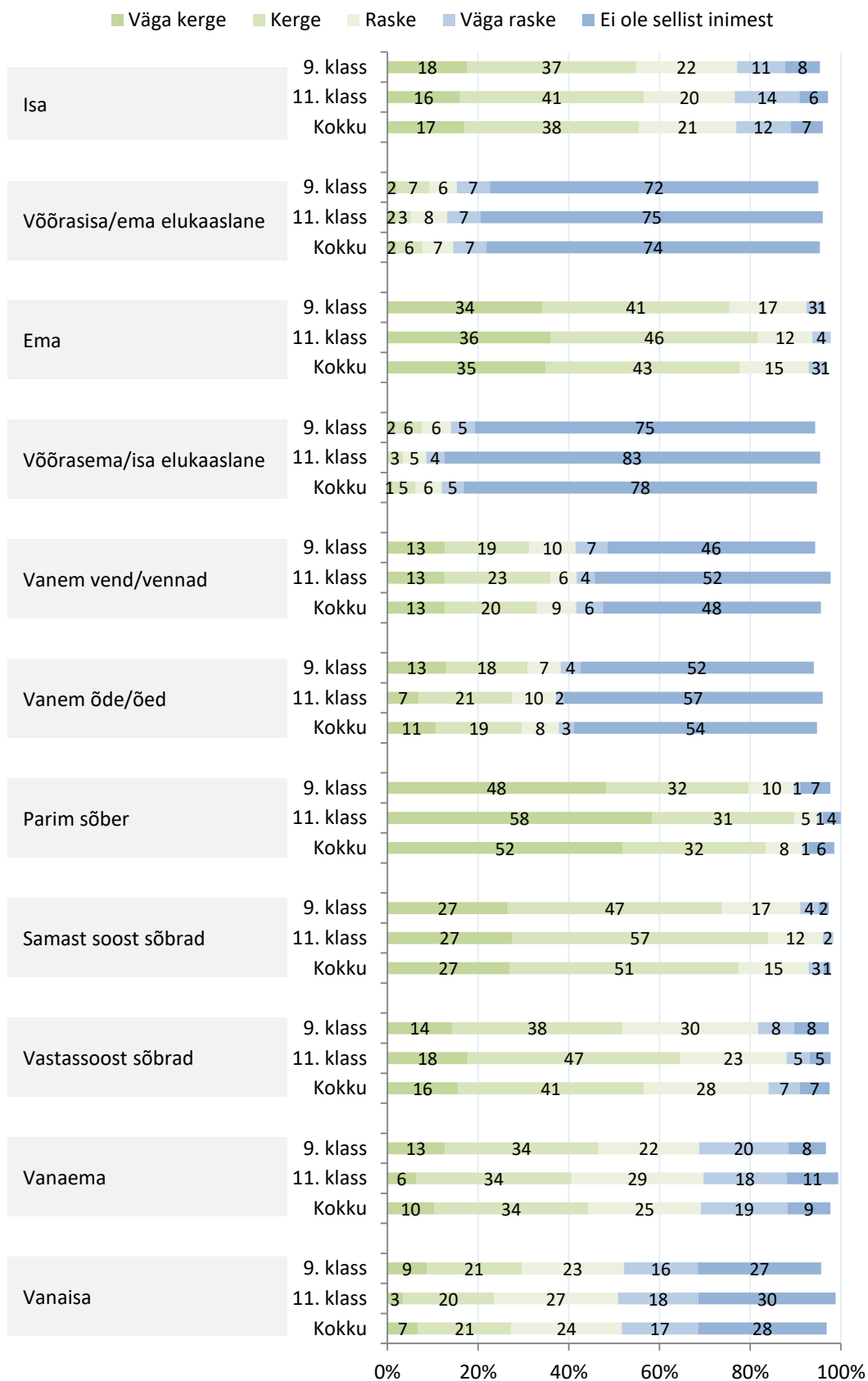

Joonis 48. Noorte hinnang purjus inimeste sagedusele avalikus ruumis ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

Suhted lähedastega

Joonis 49. Noorte rahulolu suhetes ema, isa ja sõpradega ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).

Joonis 50. Muredest rääkimise kergus noore lähikonda kuuluvate inimestega ($N_{9. klass}=301$; $N_{11. klass}=175$; $N_{koguvalim}=476$).